

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2021

Anna Matušková

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

Anna Matušková

**Správa osobních financí studentů vysokých škol se zaměřením
na související psychologické aspekty**

Olomouc 2021

vedoucí práce: Ing. Alena Opletalová, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a použila jen prameny uvedené v seznamu literatury. Souhlasím, aby tato práce byla uložena na Univerzitě Palackého v Olomouci v knihovně Pedagogické fakulty a zpřístupněna ke studijním účelům.

V Olomouci dne 29. dubna 2021

.....

Anna Matušková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce Ing. Aleně Opletalové Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a připomínky. Dále své rodině a přátelům za trpělivost, podporu a pomoc. Mé poděkování náleží také vysokoškolským studentům, kteří si našli čas a podíleli se na tvorbě empirického výzkumu.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Anna Matušková
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Ing. Alena Opletalová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2021

Název práce:	Správa osobních financí studentů vysokých škol se zaměřením na související psychologické aspekty
Název v angličtině:	Personal finances management of university students focused on related psychological aspects
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá finančním vzděláváním, gramotností, správou osobních financí a psychologickými aspekty. Cílem této bakalářské práce je vymežit a posoudit souvislost vybraných psychologických aspektů se správou osobních financí studentů vysokých škol v běžném životě
Klíčová slova:	Finanční gramotnost, finanční vzdělávání, vysokoškolští studenti, osobní finance, ekonomická psychologie, psychologické aspekty
Anotace v angličtině:	The bachelor thesis deals with financial education, literacy, personal finance management and psychological aspects. The aim of this bachelor thesis is to define and assess the connection between chosen psychological aspects and the management of personal finances of university students in everyday life
Klíčová slova v angličtině:	Financial literacy, financial education, university students, personal finance, economic psychology, psychological aspects

Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1: Standard finanční gramotnosti 2017 Příloha č. 2: Dotazník
Rozsah práce:	63 stran
Jazyk práce:	Čeština

OBSAH

Úvod.....	8
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 Finanční gramotnost a vzdělávání	10
1.1 Definice a význam finanční gramotnosti	10
1.1.1 Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj	11
1.1.2 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy	12
1.1.3 Složky finanční gramotnosti	12
1.2 Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách	13
1.2.1 Standard finanční gramotnosti	13
1.3 Národní strategie finančního vzdělávání.....	14
1.4 Finanční vzdělávání na vysokých školách	14
1.4.1 Vysokoškolští studenti a správa financí.....	15
1.4.2 Způsoby finančního vzdělávání	15
2 Problematika správy osobních financí.....	18
2.1 Zásady Standardu finanční gramotnosti.....	18
2.2 Role dílčích aspektů související se správou osobních financí	19
3 Osobní a rodinné finance z pohledu psychologie	21
3.1 Vybrané psychologické aspekty.....	21
3.2 Vybrané ekonomické pojmy ve spojitosti s psychologickými aspekty	25
3.2.1 Koupě a prodej.....	25
3.2.2 Práce a volný čas.....	27
3.2.3 Spoření a úrok.....	28
EMPIRICKÁ ČÁST	29
4 Výzkumné šetření	30
4.1 Formulace cíle a výzkumných otázek	30
4.2 Limity výzkumu	31
4.3 Metodologie výzkumného šetření	31
4.3.1 Popis použité metody	32
4.3.2 Výzkumný vzorek.....	33
4.3.3 Průběh výzkumu	33
4.3.4 Analýza zjištěných dat	34
4.4 Výsledky výzkumného šetření	52
4.4.1 Výsledky k výzkumné otázce č. 1	52
4.4.2 Výsledky k výzkumné otázce č. 2	53

4.5 Diskuze.....	54
Závěr	57
Seznam použitých zkratk	58
Seznam použité literatury a zdrojů	59
Seznam tabulek, grafů a obrázků.....	62
Seznam příloh	63

Úvod

Rozhlédneme-li se kolem sebe, vidíme, že žijeme ve světě, kde materiální stránka sehrává u člověka významnou roli. Velmi častým jevem pro stávající společnost je potřeba, která stále stoupá. Postupy, jak ji naplnit jsou však různě ovlivněny. Někdo se chová převážně racionálně, jiný pak podléhá různým pohnutkám, například intuicím.

Do popředí zájmu se dostává finanční gramotnost, která úzce souvisí s touto problematikou. Své místo obsírně obsadila i v oblasti předškolního, základního, středního, vyššího, vysokého a dalšího vzdělávání, kdy dochází k neustálým revidováním.

Finanční vzdělávání pak může být jeden z nástrojů prevence, jak zabránit neracionálnímu chování, neodpovědné účasti na finančním trhu, předlužení a nezajištění na stáří. Finančně vzdělaný občan je velmi důležitý i z hlediska rovnoprávnosti na finančním trhu. Tím je například míněno, že chápe smluvní vztahy a je si vědom jejich dopadů. Dochází pak k eliminaci problémů a kultivaci společnosti na trhu.

Proto následující část je věnována poznávání v rámci správy financí. Většinou si neuvědomujeme, že ekonomické chování je součástí každého běžného dne. Nabízíme svůj čas na trhu práce, nakupujeme zboží, spoříme, darujeme apod. Děláme to správně? Čím je naše chování ovlivněno? V reakci na tuto myšlenku, byl vznesen podnět k napsání této bakalářské práce.

Cílem této bakalářské práce je vymežit a posoudit souvislost vybraných psychologických aspektů se správou osobních financí studentů vysokých škol v běžném životě. Nejprve bude pozornost věnována teoretické části, kde budou objasněny koncepty a pojmy pojící se se správou osobních financí.

V empirické části práce bude proveden samotný výzkum, přičemž bude posouzena souvislost vybraných psychologických aspektů se správou osobních financí studentů vysokých škol. Bude sledována různorodost chování na trhu díky psychologii, i v případě, že osoby jsou podobně vzdělané či temperamentově založené. Pro sběr dat bude využit dotazník.

Práce je určena široké veřejnosti, kdy může přivést k zamyšlení nad významností finančního rozhledu. Obohacující je i v rámci rozšíření obzorů, ať už z hlediska možností vzdělávání se, či z hlediska uvědomění si, že jsme ovlivňováni mnohými aspekty a s tím spojená možná úskalí v rámci ekonomického chování.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Finanční gramotnost a vzdělávání

První kapitola se zaměřuje na finanční vzdělávání, které v dnešní době ovlivňuje celou společnost. Nejen předškoláci, žáci, studenti, ale i dospělí by měli mít povědomí, jak disponovat se svými finančními prostředky, aniž by se dostali do nepříjemných problémů. Právě prevence začala být iniciátorem pro implementování finanční gramotnosti do vzdělávacích programů.¹

1.1 Definice a význam finanční gramotnosti

V této podkapitole bude charakterizován pojem finanční gramotnosti, jelikož jeho pochopení je nezbytným východiskem pro stanovení standardů a dokumentů týkající se této problematiky, z toho vyplývá, že finanční gramotnost a finanční vzdělávání disponují provázaností a konzistentností činnosti.

Finanční gramotnost je specializovaná součást ekonomické gramotnosti. Složkami finanční gramotnosti jsou peněžní gramotnost, cenová gramotnost a rozpočtová gramotnost, jež budou objasněny později. Širší oblast se nazývá ekonomická gramotnost, která navíc zahrnuje záležitosti příjmů, zvažování důsledků svých osobních rozhodnutí, orientaci na trhu práce a schopnost rozhodování se o svých financích a s tím spojená problematika daní a transferů apod.

Definicí pro finanční gramotnost existuje nespočet. Pro tuto bakalářskou práci byla vybrána ucelená definice finanční gramotnosti z Národní strategie finančního vzdělávání.²

„Finanční gramotnost je soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace.“³

¹ DVOŘÁKOVÁ, Z. a SMRČKA, L. *Finanční vzdělávání pro střední školy: se sbírkou řešených příkladů na CD*. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-008-9.

² OPLETALOVÁ, A., KVINTOVÁ, J. *Vybrané aspekty finanční gramotnosti v podmínkách základních a středních škol*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4519-9. s. 49-51.

³ MŠMT. *Národní strategie finančního vzdělávání*. [online]. 2010 [cit. 02.03.2021] Dostupné z: <file:///D:/Downloads/Narodni_strategie_financniho_vzdelavani_2010-1.pdf.> s. 11.

Objasnění pojmu finanční gramotnosti je důležité, jelikož se lze s tímto termínem setkat nejen v mnoha programech podporující zvyšování úrovně finanční orientace, ale také v rámci každodenního život, jelikož nabývá neustále zvyšujícího se významu a je jí v poslední době věnována značná pozornost. Také je vnímána jako mezinárodní prvek vedoucí k ekonomické stabilitě a rozvoji. Právě oblastí mezinárodního významu v podpoře finanční gramotnosti plní Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj. Její role ve finančním vzdělávání bude předmětem následující kapitoly.

1.1.1 Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

V rámci rozšiřování celosvětového povědomí o významu finanční gramotnosti je důležitá Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (Organisation for Economic Cooperation and Development, dále pouze OECD). Jedná se o světovou organizaci, která nyní sdružuje 37 ekonomicky nejvyspělejších zemí světa, které projevily zájem a splnily podmínky stanovené pro členství. Česká republika je členem od roku 1995. Zástupci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy se účastní zasedání řídicích rad. Mezi dva nejvýznamnější projekty patří PISA (Programme for International Student Assessment = Program hodnocení výsledků vzdělávání 15letých žáků) a PIAAC (Programme for International Assessment of Adult Competencies = Program pro mezinárodní hodnocení kompetencí dospělých). Na základě výše zmíněných projektů jsou provedena mnohá šetření, jež státům předkládají komplexní pohled na kvalitu a efektivitu vzdělávání, kde je součástí i finanční gramotnost.⁴

OECD vymezuje finanční vzdělávání následovně: „*Pro potřeby jednotlivých členských států vytvořila OECD všeobecně akceptovatelnou definici finančního vzdělávání, které je chápáno jako proces, jehož prostřednictvím si uživatelé finančních služeb a investoři zvyšují porozumění finančním produktům a pojmům a zároveň si prostřednictvím informací, instrukcí a nestranných rad vytvářejí schopnost uvědomovat si finanční rizika i finanční příležitosti. Finanční vzdělávání zvyšuje také schopnost provádět informovaný výběr, učí, kam se obrátit o radu nebo pomoc, a přispívá ke zlepšení finančního zajištění.*“⁵

⁴ MŠMT. *Informace o zapojení České republiky do vzdělávacích projektů OECD*. [online]. [cit. 12.03.2021] Dostupné z: <<https://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/organizace-pro-ekonomickou-spolupraci-a-rozvoj-oecd>>.

⁵ OECD. *Improving Financial Literacy: Analysis of issues and policies* [online]. 2005 [cit. 13.02.2021]. Dostupné z: <http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/finance-and-investment/improving-financial-literacy_9789264012578-en#.WOjAzNlyIU> s. 26.

1.1.2 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Mezi klíčové aktéry, ať už v rámci začlenění finanční gramotnosti do výuky či zvyšování koncepce finanční gramotnosti, patří Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT). Jedná se o velmi podstatný článek, který odpovídá za stav, koncepci a rozvoj vzdělávací soustavy. Vydává Rámcové vzdělávací programy, uděluje akreditace programům a vzdělávacím institucím nabízejícím další vzdělávání pedagogických pracovníků.

Problematika finanční gramotnosti není pouze otázkou jednoho subjektu, ale jedná se o vzájemnou spolupráci napříč resorty veřejné správy i dalších institucí. Jednotlivé subjekty mají v systému zvyšování finanční gramotnosti rozdílná postavení, role i funkce, přesto směřují ke stejnému cíli, jímž je finančně gramotný občan.⁶

1.1.3 Složky finanční gramotnosti

Finanční gramotnost je strukturovaná. Stejně jako subjekty koncepce zvyšování finanční gramotnosti na sebe vzájemně působí, i složky finanční gramotnosti mají na sebe vzájemně vliv a ovlivňují se. Z dílčích složek finanční gramotnosti vycházejí důležité dokumenty, jež budou objasněny vzápětí.

Složkou finanční gramotnosti je peněžní gramotnost, která reprezentuje správu hotovostních a bezhotovostních peněz. Do peněžní gramotnosti spadá i správa nástrojů k tomuto určených, například transakce, platební nástroje nebo běžný účet.

Cenová gramotnost představuje kompetence pro pochopení cenových mechanismů a inflaci. Důležitou částí cenové gramotnosti je porozumění principu „ceny peněz“ v čase, tedy inflace, rozdílu mezi nominální a reálnou úrokovou sazbou a porozumění cenám finančních nástrojů a služeb.

Rozpočtová gramotnost z obecného hlediska zahrnuje potřebné kompetence pro správu osobního/rodinného rozpočtu a orientovat se ve finančních záležitostech v běžném životě člověka. Jedná se především o schopnosti vedení rozpočtu, stanovování finančních cílů,

⁶ MŠMT. *Národní strategie finančního vzdělávání*. [online]. 2010 [cit. 02.03.2021] Dostupné z: <file:///D:/Downloads/Narodni_strategie_financniho_vzdelavani_2010-1.pdf> s. 19.

zvládání různých životních situací z finančního hlediska, tedy být připraven na nečekané výdaje či výpadek příjmu. Kromě popsaného zahrnuje dvě specializované složky:

- správu finančních aktivit (například vkladů a investic),
- správu finančních závazků (například úvěrů a leasingů).⁷

Pro tuto bakalářskou práci je stěžejní podsložka zabývající se správou osobních financí. Proto pozornost její problematice bude věnována hlavně v druhé kapitole.

1.2 Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách

Vláda učinila první kroky v roce 2005, kdy se součástí školního vzdělávání stal předmět finanční gramotnosti. V prosinci 2007 vznikl *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách*. Tento dokument se zabývá základním a středním vzděláváním. Vymezuje základní kroky v rámci zajištění finančního vzdělávání. Nedílnou součástí je *Standard finanční gramotnosti*, který stanovuje cílovou úroveň finanční gramotnosti pro jednotlivé stupně vzdělání.⁸

1.2.1 Standard finanční gramotnosti

K odsouhlasení Standardu finanční gramotnosti došlo v březnu roku 2017 a tím byly stanoveny cílové úrovně finanční gramotnosti žáků základních a středních škol. Dokument obsahuje celkem čtyři okruhy: nakupování a placení, hospodaření domácnosti, přebytek a schodek rozpočtu domácnosti. Zaměřuje se na konkrétní stupně vzdělání, v čem by se měl žák orientovat, co dokáže vysvětlit, popsat a je schopen uvést příklady.⁹

Z toho poté vychází oblast finanční gramotnosti vysokoškolských studentů. Přímo pro ně neexistuje dokument, který by specifikoval, v jaké fázi studia má vysokoškolský student to či ono znát. Obecně pro dospělou populaci slouží *Národní strategie finančního vzdělávání*.

⁷ OPLETALOVÁ, A., KVINTOVÁ, J. *Vybrané aspekty finanční gramotnosti v podmínkách základních a středních škol*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4519-9. s. 49-51.

⁸ MFČR. *Strategické dokumenty*. [online]. [cit. 13.02.2021]. Dostupné z: <<https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/strategicke-dokumenty>>.

⁹ *Standard finanční gramotnosti 2017* [online]. Praha: MŠMT, 2017. [cit. 13.02.2021]. Dostupné z: <https://mfcr.cz/...2017_Standard-financi-gramotnosti.pdf>.

1.3 Národní strategie finančního vzdělávání

Dokument schválený roku 2010 vládou ČR popisuje hlavní oblasti, kterým by měla být věnována zvýšená pozornost, v zájmu ekonomické budoucnosti. Díky němu je možno konat opatření, která přispějí ke zvýšení finanční gramotnosti občanů ČR.

Národní strategie finančního vzdělávání zahrnuje oblasti aktivní a odpovědné účasti na finančním trhu, prevence proti zadlužení a zajištění na stáří. Dále také vysvětluje význam finančního vzdělávání, dokumentuje aktuální stav a shrnuje kroky, jež byly uskutečněny.¹⁰

V roce 2020 došlo k schválení Národní strategie finančního vzdělávání 2.0. Nahrazuje tak dosavadní strategii z roku 2010. Nejdůležitější změny se dotknou vybrané skupiny dospělé populace, jelikož hlavním záměrem tohoto dokumentu je rozšíření záběru finančního vzdělávání. Pozornost má být zaměřena například na sociálně ohrožené skupiny (senioři, nezaměstnaní, příjemci pomoci v hmotné nouzi) a také na ty, kteří jim pomáhají (sociální pracovníci, zaměstnanci úřadu práce, policisté, zaměstnanci Probační a mediační služby a Vězeňské služby ČR). Finanční vzdělávání těchto cílových skupin přináší mnohá pozitiva. Jedinec je vzdělaný a současně i jiné osoby, které s cílovou skupinou spolupracují. Odměnou pak je snížení nákladů společnosti a na sociální pomoc.

Finanční vzdělávání dětí a mládeže nepozbývá na významu. Stále spadají do prioritní cílové skupiny. Nutnost vzdělávat je nadále kladena i na budoucí a stávající pedagogy.¹¹

1.4 Finanční vzdělávání na vysokých školách

V této podkapitole bude zaměřena pozornost na vysokoškolské studenty a jejich správu financí. Nastíněny budou také možné způsoby zvyšování finanční gramotnosti.

¹⁰ OPLETALOVÁ, A., KVINTOVÁ, J. *Vybrané aspekty finanční gramotnosti v podmínkách základních a středních škol*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4519-9. s. 63-64.

¹¹ MŠMT. *Národní strategie finančního vzdělávání 2.0*. [online]. [cit. 02.03.2021] Dostupné z: <<https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/narodni-strategie-financniho-vzdelavani-2-0>>.

1.4.1 Vysokoškolští studenti a správa financí

Studenti vysoké školy jsou specifická skupina dospělých. Dle fyzických i psychických aspektů můžeme usoudit, že se jedná o dospělé jedince. Podle zákona pak existuje jasné vymezení dovršení 18 let. Ve většině případů však i v tomto věku chybí plnohodnotné ekonomické působení. Jak uvádí publikace od Kantnerové a Petráškové, studenti často bydlí částečně samostatně, na bytě, na koleji, avšak valná většina z nich je, ať už částečně či zcela, závislá finančně na rodičích.

Zaměříme-li se na určité porovnání, oproti středoškolským žákům je patrné, že zde dochází mnohem častěji k vlastním příjmům, ať už pomocí brigád či částečných úvazků. Mnohdy se však studijní povinnosti nezvládají skloubit s přivýdělkou, a pak se student naskytá v nesnadné situaci. Mnozí mají zabezpečení u rodičů, jiní zase hospodaří s penězi z letních přivýdělků, někteří však dokonce studia zanechají s viděnou „vydělávání peněz“.

Oproti letem minulým lze také pozorovat, že dříve nebyl vysoký počet studentů, jež by vlastnili platební karty.¹² V dnešní době se jedná spíše o výjimku, když student nedisponuje vlastním účtem a platební kartou. Mnozí z nich však neznají rizika jejich držení. V rámci bezpečnosti je vhodné, aby znali možné druhy nebezpečí vyplývající z držení platebních karet (úvěrové ztráty, zneužití cizí osobou, padělky, podvodné žádosti). S touto problematikou se neodmyslitelně pojí záležitost poplatků. Čímž je příkladně opět zdůrazněna potřeba finančního vzdělávání.¹³

Oblast trhu financí se neustále proměňuje. Proto je za potřebí neustálého vzdělávání se. Následující podkapitola se zaměřuje na možné prostředky, jak mohou nejenom vysokoškolští studenti zvyšovat svoji úroveň finanční gramotnosti.¹⁴

1.4.2 Způsoby finančního vzdělávání

Pro celou populaci je možné zvyšování finanční gramotnosti rozepsat do následujících možností:

¹² KANTNEROVÁ, L., PETRÁŠKOVÁ, V. *Studenti vysokých škol a jejich funkce*. 2016. ISBN 978-80-7394-597-8, s. 24.

¹³ JUŘÍK, P. *Svět platebních a identifikačních karet*. 2. přeprac. vyd. Praha: Grada, 2001. ISBN 80-247-0195-2, s. 87-92.

¹⁴ KANTNEROVÁ, L., PETRÁŠKOVÁ, V. *Studenti vysokých škol a jejich funkce*. 2016. ISBN 978-80-7394-597-8, s. 24.

I. Vzdělávání na základních a středních školách

Od 1. září 2013 je povinnost zanesení finanční gramotnosti do ŠVP. Na prvním stupni se jedná o implementaci do vzdělávacího oboru Člověk a jeho svět. Na druhém stupni je zařazena do tematických celků Člověk a společnost, Člověk, stát a hospodářství a Člověk, stát a právo.¹⁵

Na základě této implementace dokumentů do školské praxe oslovil ředitel odboru vysokých škol MŠMT ČR i děkany vysokých škol, jež vzdělávají budoucí učitele, aby zařadili problematiku finanční gramotnosti do obsahu vysokoškolských studijních plánů.¹⁶

II. Vzdělávací kurzy určené pro dospělou populaci

Návodů, jak vzdělávat dospělé existuje mnoho. Někoho zaujme zajímavý článek na internetu, jiného zase to, že znalosti finanční problematiky nesou své výhody a člověk poté minimalizuje finanční problémy.

V současné době se objevuje mnoho kurzů, seminářů a aktivit, které cílí na dospělé. Častou nevýhodou však je vysoké cena. Mnozí volí cestu „dalšího vzdělávání“ z důvodu absence požadovaných znalostí. Vyskytují se zde situace, kdy jsou vysláni svým zaměstnavatelem, jež kurzy uhradí. Zpravidla tohoto využívají učitelé, kteří z důvodu studií v předchozích letech neabsolvovali finanční gramotnost.¹⁷

Konkrétně Česká národní banka nabízí podporu pro přípravu učitelů na základních a středních školách, programy dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků a odbornou podporu projektů vztahující se k zavedení výuky finanční gramotnosti na pedagogických fakultách vysokých škol.¹⁸

III. Individuální poradenská a konzultační činnosti bank a finančních institucí

Tato možnost představuje zprostředkované finanční služby. Jedná se především o činnosti bank a dalších finančních institucí. Poradenství se může týkat širších i užších oblastí,

¹⁵ MŠMT, RVP ZV, 2013.

¹⁶ OPLETALOVÁ, A., KVINTOVÁ, J. *Vybrané aspekty finanční gramotnosti v podmínkách základních a středních škol*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4519-9. s. 43.

¹⁷ OPLETALOVÁ, A., KVINTOVÁ, J. *Vybrané aspekty finanční gramotnosti v podmínkách základních a středních škol*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4519-9. s. 60-61.

¹⁸ MŠMT. *Národní strategie finančního vzdělávání*. [online]. 2010 [cit. 02.03.2021] Dostupné z: <file:///D:/Downloads/Narodni_strategie_financniho_vzdelavani_2010-1.pdf> s. 20.

jako například rady v oblasti investování, poskytování úvěrů až po konkrétní pojištění, připojištění a další.

IV. Informace poskytované sdělovacími prostředky

Do vzdělávacích procesů čím dál více prostupuje virtuální realita. Z důvodu prohlubování zájmu o internet je potřeba se do budoucna připravit na distanční programy. Již v dnešní době je upřednostňováno šíření informací prostřednictvím televizních zpravodajství, cílených programů či online her a elektronických testů. V menší míře jsou pak využívány tištěné informační materiály či rozhlas.¹⁹

V. Projekty soukromých i neziskových organizací

Hlavním záměrem je osvěta činností a podpora. Finanční zaštitění poskytuje nejčastěji Evropská unie, dále pak národní, regionální a komunální instituce. Z těchto prostředků pak dochází z pokrytí poradenství, konzultací či metodologii. Ve srovnání s ostatními finančními institucemi, které nabízejí podobné služby, jsou tyto organizace nestranné a převážně bezplatné. Pro příklad lze uvést „Rozumíme penězům, „Peníze do škol“, a „Zodpovědně s penězi“.²⁰

VI. Publikační a přednášková činnosti

Jak již bylo výše zmíněno, je možno ovlivňovat úroveň finanční gramotnosti pomocí pestrých výstupů, ať už přednášených či tištěných. Dnešní doba nabízí nespočet různých odborných konferencí, ale také odborných knih, příruček, doporučení a sylabů kompetentních orgánů.

Pro práci jsem vybrala přehled hlavních způsobů zvyšování finanční gramotnosti, se kterými se mohli či mohou studenti vysokých škol setkat.

¹⁹ OPLETALOVÁ, A., KVINTOVÁ, J. *Vybrané aspekty finanční gramotnosti v podmínkách základních a středních škol*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4519-9. s. 61.

²⁰ OPLETALOVÁ, A., KVINTOVÁ, J. *Vybrané aspekty finanční gramotnosti v podmínkách základních a středních škol*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4519-9. s. 62.

2 Problematika správy osobních financí

V předchozí kapitole byla charakterizována finanční gramotnost, finanční vzdělávání a s tím se pojící významné aspekty, protože právě jedna z příčin rozdílného chování jedinců s jejich financemi je faktor vzdělání. V této kapitole bude již objasněna specifická část finanční gramotnosti, která se nazývá správa financí.

Osobní finance představují použití principů finanční ekonomie. Podle vymezení oblasti pak rozlišujeme aplikaci na individuální či rodinná finanční rozhodnutí.²¹ S čímž úzce souvisí finanční plán. Jednoduše řečeno, máme cíl a musíme si na něj vyčlenit peníze, a právě finančně gramotný člověk si dokáže rozumně rozložit osobní či rodinné finance.²²

2.1 Zásady Standardu finanční gramotnosti

Dle Standardu finanční gramotnosti z roku 2017 je možno specifikovat očekávané postoje a chování, které činí finančně gramotná osoby.

A. Nakupování a placení

Jedinec je schopen vysvětlit ceny podle nákladů, poptávky a konkurence, zkontrolovat doklady a smlouvy, je si vědom důsledků neznalosti smlouvy, včetně všeobecných podmínek, dokáže kriticky posoudit nabídku zboží a služeb a vnímá vliv inflace na příjmy, vklady a úvěry.

B. Hospodaření

V rámci této oblasti se jedná o nabyté znalosti ohledně finančních produktů a s tím spojené využití. Předpokládají se také dispozice k stanovení krátkodobého či dlouhodobého finančního cíle s uvědoměním si způsobu dosažení.

C. Přebytek rozpočtu

Předpokládá se, že jedinec rozumí základním principům spoření, je schopen si vhodně vybrat na základě svého konkrétního účelu. Zvládá posoudit různé druhy

²¹ FILIP, M. *Osobní a rodinné bohatství: Kam s penězi*. Praha: C. H. Beck, 2006. s. 188–189.

²² SYROVÝ, P. a TYL, T. *Osobní finance: řízení financí pro každého*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Finance. ISBN 978-80-247-4832-0. s. 10.

investic a chápe příslušná rizika. Je si vědom možných pojištění na trhu. A zná možnosti pro zabezpečení na stáří.

D. Schodek rozpočtu

Tato oblast se zaměřuje na úroky, úvěry a důsledky nesplácení. Osoba dokáže posoudit nejvhodnější úvěr, zná možná řešení v případě předlužení a uvědomují si důsledky oddlužení.²³

Na základě těchto bodů lze poté zhodnotit situaci ve finanční gramotnosti, zda vysokoškolští studenti ovládají alespoň některé aspekty dle vytvořeného Standardu finanční gramotnosti. Pro tuto práci je však cílem postihnout, proč se člověk chová tím a oním způsobem z hlediska psychologického při správě financí. Postihnutí plnění či neplnění oblastí finanční gramotnosti je pak vedlejší cíl práce.

2.2 Role dílčích aspektů související se správou osobních financí

Definice osobních/rodinných financí dle autora Smrčka zní: „*Osobní (rodinné) finance je jednoduše řečeno souhrn movitého a nemovitého jmění, kterým může osoba bez omezení disponovat. Toto bohatství má formu soukromého vlastnictví, podmínkou tohoto vlastnictví a nakládání s ním je i podmínka, že si na tento movitý nebo nemovitý majetek nečiní nárok někdo jiný. Formy bohatství jsou velmi odlišné, je proto nutné nevnímat pod pojmem bohatství nutně jen hmotnou formu, bohatstvím může být i povaha nebo talent.*“²⁴

Z výše citovaného vyplývá, že souhrn vlastnictví může mít odlišné formy, ať už hmotné či nehmotné. Nejen kvůli tomu, je nutno disponování s majetkem tedy chápat i z rázu sociálního a psychologického. Existují vzájemné vazby mezi ekonomickým chováním a lidskými potřebami. Racionalita plní významnou roli při zacházení s penězi, odhadování rizik a využití finančních vědomostí. Důležité jsou však také neekonomické faktory jako například odhad, dávka štěstí a intuice.²⁵

²³ MFČR. *Standard finanční gramotnosti 2017*. [online]. [cit. 12.03.2021]. Dostupné z: <<https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/aktuality/2017/standard-financni-gramotnosti-29163>>.

²⁴ SMRČKA, L. *Osobní a rodinné finance*, Professional Publishing, 2007, s. 32.

²⁵ HUBINKOVÁ, Z. *Psychologie a sociologie ekonomického chování*. 3., aktualiz., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1593-3.

Na základě těchto souvislostí je nutné chápat ekonomické chování jako neoddělitelnou součást praktického lidského jednání, jež představuje osobnostní kvality člověka, ať už se jedná o citové, volní, žádostivé či toužící. Z hlediska ekonomické psychologie je finanční gramotnost rozhodující faktor, protože její nedostatek přináší převážně negativní psychologické a další dopady na člověka.²⁶

Z velké míry je problematika osobních a rodinných financí ovlivněna v rámci rozhodnutí jednotlivce i jistou mírou psychologie, a právě tímto tématem se bude zabývat následující kapitola a je předmětem také výzkumného zaměření.

²⁶ NOVESKÝ, I., BALABÁN, Z., ed. *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. Praha: COFET, c2009. ISBN 978-80-254-4207-4.

3 Osobní a rodinné finance z pohledu psychologie

V této kapitole bude spojena ekonomie s psychologií, kdy budou vytyčeny hlavní psychologických aspektů pojící se s ekonomickými modely. V první části budou objasněny vybrané psychologické aspekty. V další části bude provedena syntéza s vybranými ekonomickými modely.

3.1 Vybrané psychologické aspekty

Pro tuto práci byly zvoleny vybrané psychologické pojmy, které mohou mít vliv na správu financí.²⁷ Provázaností psychologie a ekonomie se zabývá ekonomická psychologie. Cokoliv, co se stane v ekonomii, je výsledkem chování jednotlivce. Na ekonomickém životě se podílí také osobité pohnutky a preference.²⁸ V následující části budou proto specifikovány vybrané psychologické aspekty, s následným propojením s ekonomickými modely.

Pro porozumění dalších souvislostí je dobré si vymezit pojem chování, děj, probíhající v čase, jehož jednotkou je akt. V takovém pojetí lze k chování zařadit například vnější (mimika, gestika) a vnitřní fyziologické změny (zvýšení krevního tlaku, pocení). Není pouze projevem duševního dění, můžeme jej do značné míry ovlivnit. Součástí chování je jednání, kdy jde o specificky lidský způsob vůlí řízeného chování.²⁹

Na lidskou psychiku po dobu největší části života působí u většiny lidí získávání peněz a usilování o ně. Často vzniká představa, že životní štěstí a uspokojení je spjato s vlastněním sumy peněz, jelikož ji je možno změnit na konečný účel. K cestě za konečným účelem mohou sehrávat významnou roli právě níže zmíněné psychologické pojmy.³⁰

Osobnost lze vymezit jako „jedinečné, stálé a typické vzorce myšlení, emocí a chování definující jedincův osobní styl při interakci s fyzickým a sociálním prostředím“³¹. Každá osobnost disponuje temperamentem, kdy se jedná o vrozené dispozice schopné reagovat

²⁷ RIEGEL, K. *Ekonomická psychologie*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1185-0. s. 33-35.

²⁸ LEA, S. E. G., Roger M. TARPY a Paul WEBLEY. *Psychologie ekonomického chování*. Praha: Grada, 1994. ISBN 80-85623-93-5. s. 205.

²⁹ PUGNEROVÁ, M. a kolektiv. *Psychologie pro studenty pedagogických oborů*. Praha: Grada, 2019. ISBN: 978-80-271-0532-8. s. 26-27.

³⁰ NOVESKÝ, I., BALABÁN, Z., ed. *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. Praha: COFET, c2009. ISBN 978-80-254-4207-4.

³¹ ATKINSON, Rita L. a kol. *Psychologie*. 2. aktualiz. vyd., Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8640-3. s. 751.

individuálním způsobem. Jak uvádí Říčan: „**Temperament** zahrnuje formální vlastnosti, nezávisle na obsahu vědomí a na směru osobních sklonů“.³²

Původ termínu „temperament“ pochází ze starověkého Řecka, kdy označení „*temperamentum*“ znamená „*správné smísení, správný poměr*“. Původní výklad chápe temperament jako vyvážené a dokonale proporční složky osobnosti.³³ S tímto pojmem dále pracovali Hippokrat a Galén, kteří objevili podstatné souvislosti psychických rysů. Následně díky H.J. Eysencku byly definovány faktory osobnosti.³⁴ Pro tuto bakalářskou práci je věnována pozornost *Eysenckovu systému dvou základních faktorů osobnosti*, a sice neuroticismus (disponovat k neurotickému onemocnění) – stabilita a introverzí (zaměření jedince na vnitřní svět) – extroverzí (zaměření jedince na vnější svět), kdy na základě těchto dimenzí rozlišuje čtyři charakteristické typy:

- Melancholik – jedinec popisovaný jako náladový, úzkostlivý, rigidní, střízlivý, pesimista, rezervovaný, nespolečenský
- Flegmatik – člověk obezřetný, rozvážný, smířlivý, ovládá se, spolehlivý, vyrovnaný, klidný
- Sangvinik – dobrý vůdce, optimista, čilý, nenucený, bezstarostný, hovorný, přístupný, společenský
- Cholerik – impulzivní, vrtkavý, vznětlivý, útočný, neklidný, nedůtklivý³⁵

Dle publikace *Pozvání do psychologie osobnosti*, lze konkrétně uvést charakteristické projevy v běžných situacích u výše zmíněných čtyř typů temperamentu.

Melancholik je typický svou rozpačitostí v novém prostředí a situaci, při neúspěších cítí skleslost. Často se uzavírá sám do sebe a má na sebe vysoké nároky. Je náchylný k podezřívavosti a snaží se vyvolat soucit u ostatních.

Flegmatik má rád ve všem pořádek a přesnost. Tím pádem se v nových situacích mnohdy nesnadno přizpůsobuje. Má rád dodržování určitého systému. Nelpí

³² ŘÍČAN, P. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*. 6., rev. a dopl. vyd., V Grada Publishing 2. Praha: Grada, 2010. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3133-9. s. 65.

³³ SMĚKAL, V. *Pozvání do psychologie osobnosti: člověk v zrcadlení [i.e. zrcadle] vědomí a jednání*. 3., opr. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2009. Studium (Barrister & Principal). ISBN 978-80-87029-62-6.

³⁴ NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1680-5. s. 172-173.

³⁵ BALCAR, K. *Úvod do studia psychologie osobnosti: Vysokoškolská učebnice pro studenty filozofických fakult studijního oboru psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství). s. 97.

však na pochvalách. Umí čekat, disponuje značnou vytrvalostí a začatou práci dovádí až do konce. Nemá rád prázdné řeči. Je typický svojí dobrosrdečností a stálostí ve vztazích.

Sangvinik má sklon se přeceňovat a také rozhodovat se ukvapeně, s čímž úzce souvisí, že mnohdy nedokončí začatou práci. S lehkostí pak zvládá neočekávané a složité situace. S neúspěchy a nepříjemnosti si nedělá těžkou hlavu. Má obvykle dobrou náladu. Ve společnosti je rád, nepocit'uje žádnou stísněnost.

Cholerik je často netrpělivý. Výrazný je také svojí tvrdohlavostí. Usiluje však neustále o něco nového a má sklon riskovat. Nesnáší nedostatky, jde neústupně ke svému vytyčenému cíli a je velmi pohotový k hádce.

Podle výše zmíněných temperamentových vlastností lze předurčit nejen pravděpodobný způsob reagování na vnější podněty, ale i vztah k těmto podnětům. Možnost ovlivnění temperamentu (například učením) je velmi malá.³⁶

Správa osobních financí může být také ovlivněna motivací. ³⁷ „*Motivace je souhrn činitelů, které podněcují, energizují a řídí průběh chování člověka a jeho prožívání ve vztazích k okolnímu světu a k sobě samému.*“³⁸ Motivační aspekty mohou jedince podporovat, tedy vybízet, aby něco konal, či naopak tlumit, aby nekonal. Z psychologického hlediska je páteří lidského chování v rámci ekonomie motivace pracovat. Odměna penězi umožní realizovat aktivitu, kterou je koupě. ³⁹ Přičemž je nutné zmínit, že motivovat člověka můžeme pozitivně (odměnou, nejen penězi) ale i negativně (trestem). *Satisfactory* jsou pak motivační opatření, jež jedince uspokojují, ale nepodněcují k lepšímu výkonu. ⁴⁰

V rámci finanční gramotnosti zaujímá motivace důležitou pozici, ve smyslu pochopení jednání člověka před ocitající se volbou. Motivace je vnitřní pohon, díky němuž opakujeme minulé úspěchy a znovu zažíváme pocity uspokojení.

³⁶ SMÉKAL, V. *Pozvání do psychologie osobnosti: člověk v zrcadlení [i.e. zrcadle] vědomí a jednání.* 3., opr. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2009. Studium (Barrister & Principal). ISBN 978-80-87029-62-6. s. 196-203.

³⁷ NOVESKÝ, I., BALABÁN, Z., ed. *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti.* Praha: COFET, c2009. ISBN 978-80-254-4207-4.

³⁸ LOKŠOVÁ, I. a LOKŠA, J. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole.* Praha: Portál, 1999. s. 11.

³⁹ LEA, S. E. G., Roger M. TARPY a Paul WEBLEY. *Psychologie ekonomického chování.* Praha: Grada, 1994. ISBN 80-85623-93-5. s. 209.

⁴⁰ NOVESKÝ, I., BALABÁN, Z., ed. *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti.* Praha: COFET, c2009. ISBN 978-80-254-4207-4. s. 43–44.

Jaký význam jedinec klade z hlediska našich potřeb nějakým předmětům, myšlenkám či činům vysvětlují **hodnoty**. Význam může být odlišný v závislosti na přístupu, preferenci či hierarchizaci. Uchopení rozdílnosti z hlediska významu lze shledávat nejen u jednotlivců, ale i u vědních disciplín. Například psychologie a filozofie disponují různým pohledem na hierarchizaci preferencí.

Psychologický pohled na hodnoty úzce souvisí s lidskými potřebami. Abraham Maslow tvrdí, že postup uspokojování svých potřeb má probíhat postupně, přičemž od základních až po nejvyšší úroveň (viz Maslowova pyramida). Potřeba je základem lidské aktivity. Následující seřazení je dle toho, jak se postupně potřeby vyvinuly, a zároveň dle toho, jsou-li vyšší nebo nižší ve smyslu své hodnoty.

Obrázek 1: Pyramida potřeb od Abrahama Maslowa (podle Noveského a Balabána), vlastní zpracování

V případě, že postupné uspokojování potřeb nebylo akceptováno, nelze očekávat naplnění potřeb hierarchicky vyšších. Lidé chodí do práce, protože je jejich nástrojem k zajištění „základních životních nezbytností“. V případě, že dojde v tomto směru k uspokojení, přichází na řadu další, jako například sociální motivace, s čímž je spojené společenské partnerství či vyšší pracovní pozice. Osoba disponující znalostmi o fungování lidské psychiky a společenských zákonitostí chápe chování v rámci ekonomie, jako trvalou a neoddelitelnou součást společenského chování a jednání. Což je jedno z východisek pro finanční gramotnost. ⁴¹

⁴¹ NOVESKÝ, I., BALABÁN, Z., ed. *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. Praha: COFET, c2009. ISBN 978-80-254-4207-4. s. 44-47.

Přesuneme-li se k emocím, jež nám umožňují efektivně reagovat na výzvy a příležitosti v prostředí, z ekonomického hlediska sehrává podstatnou roli právě **racionalita a iracionalita**. Pojem racionální lze v rámci ekonomického kontextu vyložit jako „rozumné“. Jedná se o popis chování, kdy osoba zváží následky různých činů a následně si zvolí činnost, jejíž výsledek mu vyhovuje.⁴² Rozumně smýšlející člověk se tedy snaží o dosažení co největšího užitku. Vždy vybírá variantu, u níž očekává největší úspěch. Jedinec musí být dokonale informován, znát všechny možnosti volby a dokázat si je seřadit dle míry svého užitku tak, aby porovnal náklady s užitekem. V rámci ekonomického uchopení lze říct, že lidské jednání je sobecké, individualistické a striktně logické.⁴³

Lidé mohou dosahovat odlišných stupňů racionality. Záleží to na faktorech jako je inteligence a vzdělání jedince, a také na dalších soupeřících požadavcích.⁴⁴ Opakem racionality je iracionalita, kterou lze z pohledu psychologické vědy a ekonomie popsat jako zaměření vědomí na přímé vnímání toho, co se děje. Je zde výrazná absence jakékoliv pochybnosti a kritického zhodnocení situace. Rozlišují se jednorázová iracionální jednání, k nimž dochází zpravidla nahodile a nepředvídatelně. Dále existuje systematická iracionalita, která úzce souvisí s osobnostními charakteristikami jedince.⁴⁵

3.2 Vybrané ekonomické pojmy ve spojitosti s psychologickými aspekty

Modelů zabývajících se klíčovými ekonomickými rozhodnutími existuje nespočet. Pro tuto bakalářskou práci byly zvoleny modelové situace jako koupě, výdělečná činnost v souvislosti s volným časem, a spoření. Mnohdy se bude jednat o idealizované schéma, na kterém bude poukázáno na vybrané psychologické aspekty.

3.2.1 Koupě a prodej

Proč se někdo rozhodne koupit určité zboží? Ve většině případech proto, protože tuto věc „potřebuje“. Často se také uskutečňují nákupy se záměrem náhrady či výměny.

⁴² LEA, S. E. G., Roger M. TARPY a Paul WEBLEY. *Psychologie ekonomického chování*. Praha: Grada, 1994. ISBN 80-85623-93-5. s. 170-171.

⁴³ HUBINKOVÁ, Z. *Psychologie a sociologie ekonomického chování*. 3., aktualiz., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1593-3. s. 68-69.

⁴⁴ LEA, S. E. G., Roger M. TARPY a Paul WEBLEY. *Psychologie ekonomického chování*. Praha: Grada, 1994. ISBN 80-85623-93-5. s. 173.

⁴⁵ LOPEZ-ALONSO, J. M. *Correlations in finance: a statistical approach*. 2004. 10.1117/12.547082.

Z toho vyplývá, že významnou roli sehrává například i tlak sociálního prostředí a s tím spojená inovace.⁴⁶ V rámci rozšiřování povědomosti o nových výrobcích na trhu, je nutné brát v potaz demografické faktory (např. věk, bydliště a sociální třída), jelikož mají podstatný vliv na to, zda se daný spotřebitel setká s novým zbožím. Stoetzel, Sauerwein a Vulpian ukázali, že existuje tzv. „životní cyklus“. Nové výrobky jsou nejprve zakoupeny mladými bohatými obyvateli na sociálním vzestupu, později ostatními. Příkladem lze uvést situaci přechodu z kapesních hodinek na náramkové ve Francii. Stoetzel uvádí, že náramkové hodinky byly běžnější u bohatších než u chudších, u obyvatel měst než venkova, mezi lidmi pod 35 let než mezi lidmi nad 65 let.

Doba počátku poválečné exploze vlastnictví spotřebního zboží také ukazuje, že lidé kupovali především zboží pro zábavu (televize, rádia), nikoliv spotřebiče pro minimalizaci domácí práce. Tento závěr ukazuje na řadu problémů v rámci teorie potřeb, jako je pro tuto práci vybrána Maslowova hierarchická teorie.

Řád postupného získávání zboží je významně ovlivněn hladinou pronikání výrobku, to znamená, či je zboží daleko snadněji či hůře dosažitelné. Proto mnoho odborníků na marketing chtějí vědět, zda zaměřit svůj nápor na „trh nahrazování výrobků“ či na ty, kteří věc kupují poprvé.

Z hlediska psychologického významu, konkrétně uspokojování lidských potřeb, vzniká problém, že lidé si mnohdy koupí výrobek, aniž by měli uspokojeny potřeby, jako jsou rázu fyziologického či bezpečnostního, tudíž nereflektují „princip od základního k nejvyššímu“. Tento postup Maslowova pyramida neakceptuje. Nedodržováním se může jedinec ocitnout v sociální deviaci ve vztahu k finanční gramotnosti.

Jsou zde patrné dva psychologické procesy: spotřebitel nemůže koupit zboží, o kterém neví a tlak na potřeby, zde konkrétně nenásledování postupu dle Maslowovy pyramidy, a tudíž upřednostňování potřeb sociálního statutu.⁴⁷

Hybnou silou, jež působí na cestě nakupování, je také motivace. Ve spotřebě nalezneme často příklady, kdy je ovlivněna návyky. Pro tuto práci byly vybrány zautomatizované činnosti, které se utvořily opakováním. Pro příklad lze uvést nákupy „oblíbené značky“ či návštěvy

⁴⁶ LEA, S. E. G., TARPY M. R. a WEBLEY P. *Psychologie ekonomického chování*. Praha: Grada, 1994. ISBN 80-85623-93-5. s. 252-255.

⁴⁷ LEA, S. E. G., TARPY M. R. a WEBLEY P. *Psychologie ekonomického chování*. Praha: Grada, 1994. ISBN 80-85623-93-5. s. 252-256.

stejného obchodu. Někteří lidé, v rámci zvyklosti a spokojenosti, jsou motivováni stále činit stejné či podobné kroky. Po vybočení z návykové činnosti se jedinci pak rozlišují na novátory, jež své chování často a s lehkostí mění a druhým typem jsou tzv. konzervativci, jež své chování na trhu mění velmi zřídka. Změna nastává, když je prodejna či značka zcela zrušena.⁴⁸

3.2.2 Práce a volný čas

Život se díky mnohým přístrojům zjednodušil (televize, lednice, vysavač), na druhé straně pak nabral rychlejší tempo života, které umocnilo vznik společnosti, kde je cílem maximalizace užitku s minimálními náklady.⁴⁹

K dispozici máme omezený úhrn času. Čím déle někdo pracuje, tím méně času má pro trávení volného času, „v němž si jedinec svobodně na základě svých zájmů, nálad a pocitů volí svou činnost“.⁵⁰ Výdělečná způsobilost pak určuje cenu času při nepracovní činnosti. Naše spotřeba stojí peníze a ty můžeme získat pouze prací, čím déle někdo pracuje, tím více může konzumovat. Proto mnozí lidé volí takovou cestu, že se snaží více vydělávat, aby mohli vynaložit peníze za zboží, které jim ušetří čas. Výzkumy ukazují (například Nickols – Fox 1983-4), že v domácnosti, kde je čas cenný a nedostatkový i s využitím zboží šetřící čas, nabývá stejného rozsahu i tam, kde prostředky šetřící čas nevyužívají. Čímž je patrné, že reálné ekonomické chování jedinců obsahuje iracionalitu. Racionalita je v ekonomii brána jako předpoklad, bez něhož by se velmi obtížně mohla rozvíjet teorie ekonomického chování.

Racionální osoba nejpravděpodobněji volí takovou kombinaci, kde zvýšením mzdy vede k růstu spotřeby, tak i volného času. Méně příznivý je poté stav, kdy jedinec zvýšením mzdy snížil svůj volný čas a velice navýšil svoji spotřebu. Pro racionální uvažování je také typické, že před samotným nákupem, kde jsou ceny rozptýleny, kupec pátrá, má-li koupit větší množství daného zboží nebo dokonce koupit zboží dražší.⁵¹

⁴⁸ VYSEKALOVÁ, J. *Psychologie reklamy*. 4., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-4005-8. s. 127-128.

⁴⁹ HUBINKOVÁ, Z. *Psychologie a sociologie ekonomického chování*. Vyd. 2., přeprac. V Praze: Oeconomica, 2005. ISBN 80-245-0889-3. s. 83.

⁵⁰ MALACH, J. *Teorie a metodika výchovy*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2004. ISBN 80-7042-374-9. s. 98.

⁵¹ LEA, S. E. G., TARPY M. R. a WEBLEY P. *Psychologie ekonomického chování*. Praha: Grada, 1994. ISBN 80-85623-93-5. s. 218–644.

3.2.3 Spoření a úrok

Úspora je část z příjmu, kterou jedinec neutratil. Závisí na příležitostech, ti co více vydělávají, mohou více spořit. Úzce souvisí i s věkem. Před dosažením příjmového stropu si lidé nejčastěji půjčují, ve středních letech splácí a poté spoří například za účelem zabezpečení v období důchodovém.

Motivace jedince ke spoření je odlišná. Někdo upřednostní ponechání přebytku na běžném účtu, s vidinou možnosti okamžitého utracení, jiný úmyslně ukládá fixní sumu na depozitní účet, aby zabránil vlivu inflace na jeho přebytky.

Hlavní roli v rámci spoření zaujímá volba s faktorem času. To znamená, zda se osoba přikloní ke spotřebě nyní či setrvá a upřednostní spotřebou později.⁵² Jak uvádí zvolený experiment, základním faktem je, že poté, co je mladým lidem nabídnuta volba bezprostřední odměny nebo větší odměna, ale k dispozici se zpožděním, velmi často preferují bezprostřední odměnu.⁵³ Faktory, jež mohou činit nezpůsobilost odložit uspokojení, mnohdy souvisí s možnostmi smrti, inflace či rizika neplnění splátek. V některých případech může být preference bezprostřední odměny racionální. Jindy, například při nahodilém a nepromyšleném přijmutí okamžité odměny, lze shledávat iracionalitu.⁵⁴

⁵² LEA, S. E. G., TARPY M. R. a WEBLEY P. *Psychologie ekonomického chování*. Praha: Grada, 1994. ISBN 80-85623-93-5. s. 297-299.

⁵³ MISCHEL, W. Preference for delayed reinforcement: An experimental study of a cultural observation. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 56(1), 57-61.

⁵⁴ LEA, S. E. G., TARPY M. R. a WEBLEY P. *Psychologie ekonomického chování*. Praha: Grada, 1994. ISBN 80-85623-93-5. s. 298-299.

EMPIRICKÁ ČÁST

4 Výzkumné šetření

Praktická část bakalářské práce navazuje na teoretickou část. **Cílem teoretické části mé bakalářské práce bylo vymezit souvislost vybraných psychologických aspektů se správou osobních financí studentů vysokých škol v běžném životě.** Zatímco v teoretické části byla nalezena literatura a vymezeny pojmy spojené s problematikou uvedenou v této práci, v praktické části se některé z pojmů přímo převedou do praxe. **Cílem praktické části je posoudit souvislost vybraných psychologických aspektů a správou osobních financí studentů vysokých škol v běžném životě.** Součástí praktické části je výzkumné šetření zaměřené na finanční gramotnost vysokoškolských studentů.

V této kapitole je popsána metodologie výzkumného šetření, cílová skupina výzkumného šetření a jsou zde blíže specifikovány cíle a výzkumné otázky.

4.1 Formulace cíle a výzkumných otázek

V této fázi výzkumu je nejdůležitější zformulovat cíl. **Hlavním cílem této bakalářské práce je vymezit a posoudit souvislost vybraných psychologických aspektů se správou osobních financí studentů vysokých škol v běžném životě.** Hlavní cíl zahrnuje dílčí cíle, které budou objasněny vzápětí.

V teoretické části byla soustředěna pozornost na vymezení pojmů pojících se s problematikou správy osobních financí. Dále byly vymezeny vybrané psychologické aspekty v souvislosti se správou osobních financí v běžném životě.

V praktické části se jedná o posouzení souvislostí vybraných psychologických aspektů se správou osobních financí studentů vysokých škol v běžném životě.

Prvním z dílčích cílů je analyzovat, zda jsou vybraní vysokoškolští studenti obeznámeni se základními pojmy z oblasti finanční gramotnosti a vzdělávání.

Dalším dílčím cílem je zhodnotit vybrané psychologické aspekty u studentů vysokých škol.

Vzhledem k výše uvedeným cílům byly stanoveny tyto výzkumné otázky:

1. *Jak se orientují studenti vysokých škol v problematice správy osobních financí?*

2. *Které vybrané psychologické aspekty osobnosti vnímají studenti vysokých škol ve vztahu k osobním financím?*

4.2 Limity výzkumu

Ráda bych upozornila na jistá omezení, kterým jsem se ve svém výzkumu nevyhnula. Za jisté omezení výzkumu považuji to, že se tato práce nezabývá ryze vztahem vybraných psychologických aspektů a správou osobních financí. Takové bádání považuji za natolik zásadní, že na něj je třeba vyhradit rozsáhlý výzkum, a nikoliv jen několik kapitol v této bakalářské práci.

4.3 Metodologie výzkumného šetření

Teoretická část vznikla sběrem a analýzou odborné literatury a dostupných dokumentů. V rámci praktické části, vzhledem k cíli, byl zvolen kvantitativní výzkum. Získání velkého počtu informací za mnohem menší časové období je hlavní výhodou v porovnání s kvalitativním výzkumem.

Kvantitativně orientovaný výzkum v pedagogice můžeme vymezit jako „*záměrnou a systematickou činnost, při které se empirickými metodami zkoumají hypotézy o vztazích mezi pedagogickými jevy*“.⁵⁵ Řadu navzájem propojených na sobě závislých kroků a činností představuje řešení vědeckého problému. Jednotlivé výzkumy se mohou odlišovat co do posloupnosti činností, ale i v rámci základního schématu, které je:

1. stanovení problému
2. formulace výzkumných otázek a hypotéz
3. testování
4. vyvození závěrů a jejich prezentace⁵⁶

⁵⁵ CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3. s. 11.

⁵⁶ CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3. s. 11.

V rámci této bakalářské práce je postupováno dle základního schématu a je dodržena posloupnost. Byla využita výzkumná technika dotazníku, kdy při jeho sestavování jsem vycházela z cílů výzkumu a jednotlivých výzkumných otázek.

4.3.1 Popis použité metody

Pro tuto práci byla využita nejfrekventovanější metoda získávání dat. „*Dotazník je soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba odpovídá písemně.*“⁵⁷

Dotazník vytvořený pro tuto bakalářskou práci je anonymní, studenti uváděli pouze svůj věk, pohlaví a zaměření oboru, který studují. Dotazník obsahuje 24 otázek, uzavřených i otevřených, které jsou stručné a srozumitelné. U uzavřených otázek se často jednalo s možností vybrat **jednu** odpověď. Celkem čtyřikrát byla využita možnost pro **více odpovědí**. Předložen byl respondentům pomocí online portálu *Survio* celý najednou.

První část zahrnovala základní demografické údaje – pohlaví, věk, zaměření studijního oboru, pracovní stav a hrubý příjem.

Test finanční gramotnosti

Další část, konkrétně od otázky č. 6, se věnovala problematice správy osobních financí studentů vysokých škol. Pro tuto bakalářskou práci byla využita modifikace *Testu finanční gramotnosti* zveřejněném na internetových stránkách Ministerstva financí České republiky. Některé otázky byly převzaty, jiné případně upraveny.⁵⁸

Dotazník „Vzorec temperamentu“

Plynule navázal úsek zabývající se vybranými psychologickými aspekty osobnosti, kde byla využita modifikace dotazníku – *Vzorec temperamentu*.⁵⁹ Zvolený dotazník pomohl rozdělit jedince na základě jejich vlastností na již známé čtyři skupiny: melancholiky, cholery, flegmatiky a sangviniky. Jen málokdo je stoprocentní melancholik, stoprocentní

⁵⁷ CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3. s. 158.

⁵⁸ MFČR. *Test finanční gramotnosti*. Dostupné z: <<https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/tipy-navody/otestujete/test-financni-znalost>>

⁵⁹ SMĚKAL, V. *Pozvání do psychologie osobnosti: člověk v zrcadle [i.e. zrcadle] vědomí a jednání*. 3., opr. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2009. Studium (Barrister & Principal). ISBN 978-80-87029-62-6. s. 202.

cholerik, stoprocentní flegmatik či stoprocentní sangvinik. K zjištění procentuálního zastoupení jednotlivých typů slouží právě tento zvolený dotazník.

Zjišťování racionality/iracionality

Další část byla věnována tomu, zda vysokoškolští studenti, na základě vybraných modelových situací, se přiklánějí k racionálnímu či iracionálnímu.

Poslední část byla zaměřena na oblast volného času ve spojitosti se správou osobních financí. Také byly zjišťovány potřeby a hodnoty studentů vysokých škol.

Z tří podob distribuce dotazníku – tištěný, elektronický a online dotazník, byla vybrána podoba **online dotazníku**.

4.3.2 Výzkumný vzorek

Respondenti dotazníkového šetření byli vysokoškolští studenti. Po získání dat od 146 respondentů bylo nutné se vyrovnat s některými překážkami, a sice s respondenty, kteří nesplňovali požadavky tohoto výzkumu – například žena na mateřské dovolené či osoba v důchodu. Dále je proto pracováno pouze s počtem 144 respondentů.

Zastoupení obou pohlaví mezi respondenty nebylo příliš vyrovnané. Z 144 dotazovaných bylo 40 mužů a 104 žen. Věková hranice vytyčena nebyla. Nejmladším respondentům bylo 19 let, nejstarším bylo 31 let. Největší zastoupení bylo z řad studentů věku 22 let.

4.3.3 Průběh výzkumu

Realizace byla provedena pomocí specializovaného serveru survio.com, který nabízí vytvoření základních online dotazníků. Respondentům byl rozeslán odkaz na tento webový dotazník. Jelikož cílovou skupinou pro tento dotazník jsou studenti vysokých škol, byl vložen QR Code na veřejné skupině (konkrétně na sociální síti Facebook) shromažďující velké množství vysokoškolských studentů.

V úvodu dotazníku bylo napsáno, kdo je autorem, čeho se dotazník týká, k čemu budou výsledky použity a také zdůrazněna anonymita. Poslední řádky úvodu obsahovaly apel na pravdivé odpovědi a vřelé poděkování za strávený čas vyplňováním dotazníku.

Jak již bylo uvedeno, dotazník byl vytvořen pomocí portálu survio.com, kde jej bylo možné vyplnit od 11. dubna do 16. dubna, přičemž za takto poměrně krátké období jej vyplnilo 146 respondentů, tím pádem nebylo nutné délku sběru dat prodlužovat. Jak již bylo zmíněno, po učiněném filtru je pro tuto bakalářskou práci stěžejním 144 respondentů. Vyplňování dotazníku zabralo vysokoškolským studentům nejvýše 60 minut a naopak nejméně 5 minut.

Data byla získána formou elektronického sběru, která patří mezi velmi oblíbené. Mezi její hlavní výhody například patří možné snížení časového intervalu pro sběr dat či možnost okamžité a průběžné kontroly výsledků a jejich základní analýzy. Nevýhody této formy získávání dat je možnost zkreslení některých údajů či nesoustředěnost a odbytí odpovědí.

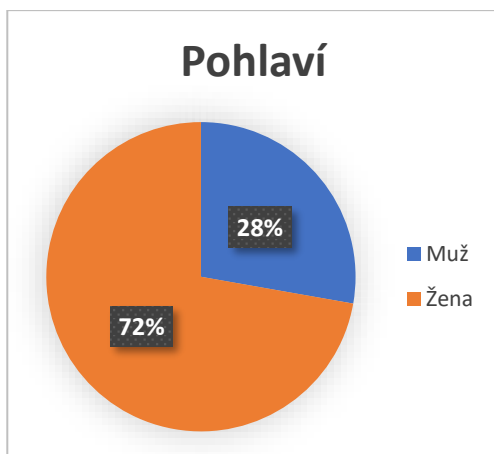
Data byla následně zpracována v programu v Excelu 2016 od společnosti Microsoft Office. Některá data byla získána ve formě čísel, například věk. Jiná data byla získána ve formě kategorií: ano x ne anebo ve slovní podobě. Většina z nich pak musela být přetransformována také do číselné podoby: na základě přidělení kódů dle určité logiky, aby mohly být statisticky zpracovány. Program Statistica_12 byla použita pro zjištění typu temperamentu, kdy byla využita metoda základních statistiky a to statistiky popisné (tabulky četností a kontingenční tabulky).

4.3.4 Analýza zjištěných dat

V této podkapitole jsou rozebrány výsledky dotazníkového šetření.

Otázka č. 1 – **Jaké je Vaše pohlaví?**

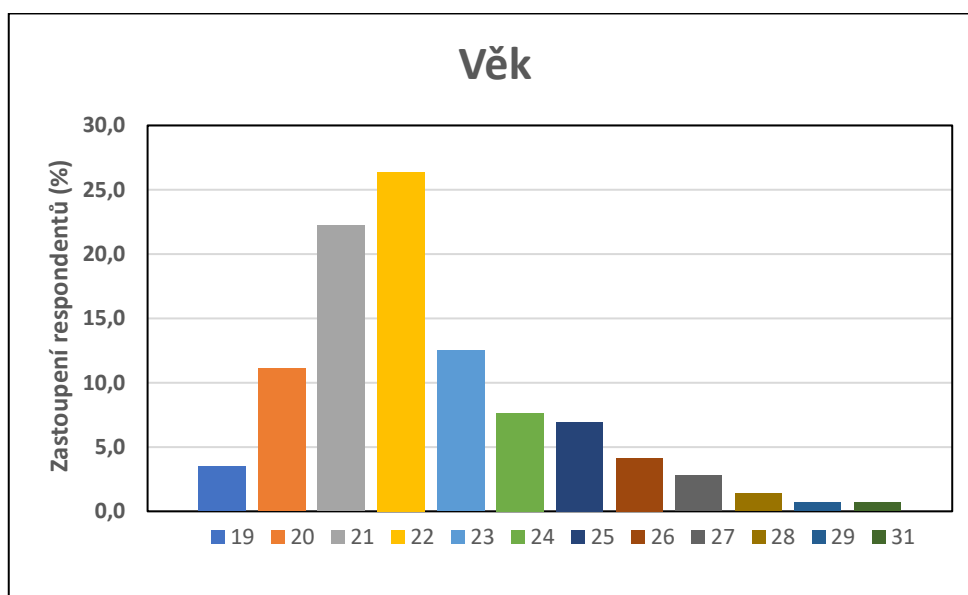
Dotazníkového šetření se zúčastnilo 144 respondentů, z toho bylo 28 % mužů (tedy 40 respondentů) a 72 % žen (tedy 104 respondentů). Je tedy vidět výrazná převaha žen. Charakteristika vzorku respondentů je znázorněna v grafu níže.

Graf 1: Pohlaví

Otázka č. 2 - **Jaký je váš věk?**

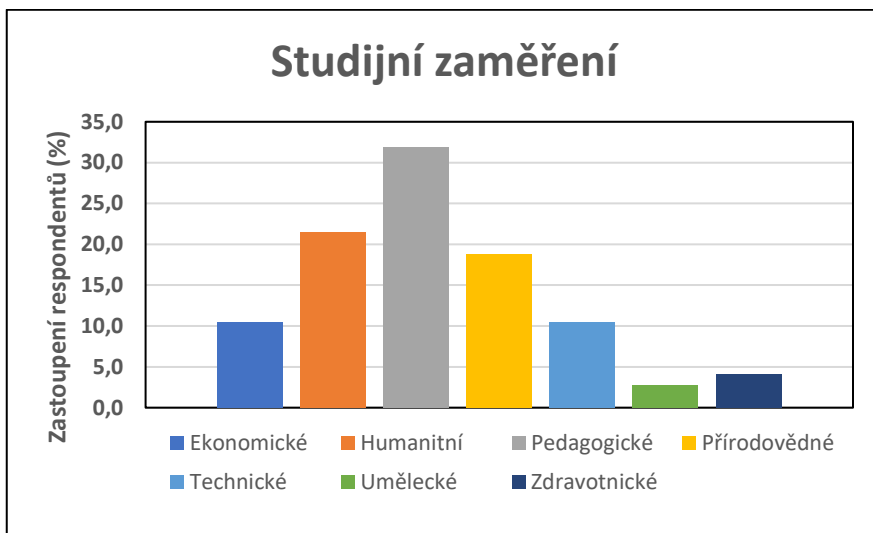
V otázce č. 2, která se týkala věkové struktury respondentů bylo zjištěno, že nejvíce respondentů bylo ve věku 22 let (počet 38), hned poté v rámci vysokého početního zastoupení bylo 21 - letých (počet 32). Naopak žádný respondent neměl 30 let. Nejmladším respondentům bylo 19 let (počet 5), nejstaršímu 31 let (počet 1).

Graf 2: Věk

Otázka č. 3 – **Jaké je zaměření vašeho studijního oboru?**

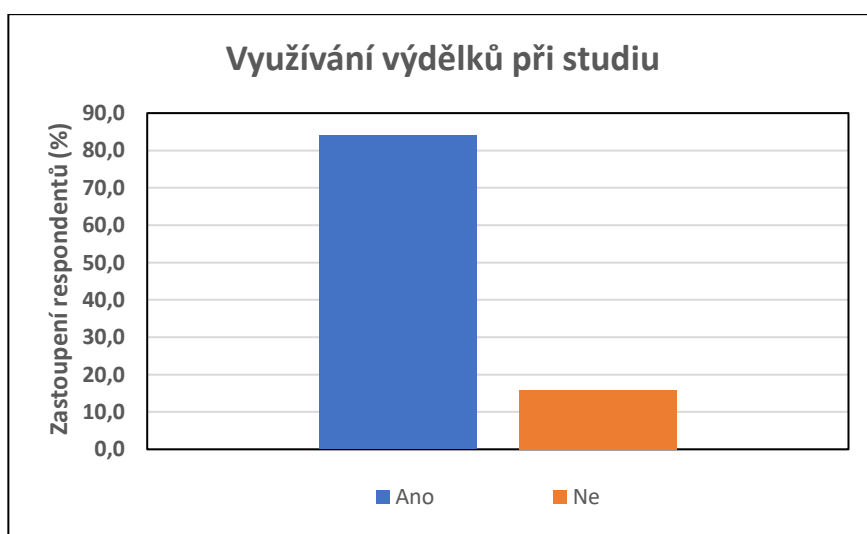
Nejvíce respondentů z mého dotazníkového šetření studuje humanitní obor (počet 82), druhým nejfrekventovanějším zaměřením v tomto dotazníku je pedagogické (50 respondentů), následuje přírodovědné s 38 respondenty.

Graf 3: Studijní zaměření

Otázka č. 4 - Využíváte při studiu možnosti pravidelných či nepravidelných výdělků?

Většina studentů využívá pravidelných či nepravidelných výdělků, konkrétně 84 % (121 respondentů). Pouze 16 % (tedy 23 respondentů) uvedlo, že nevyužívají možnosti přivýdělků. Je tedy patrné, že většina dotazovaných působí na trhu práce, tím pádem je vhodné, aby měli základní znalosti z oblasti finanční gramotnosti.

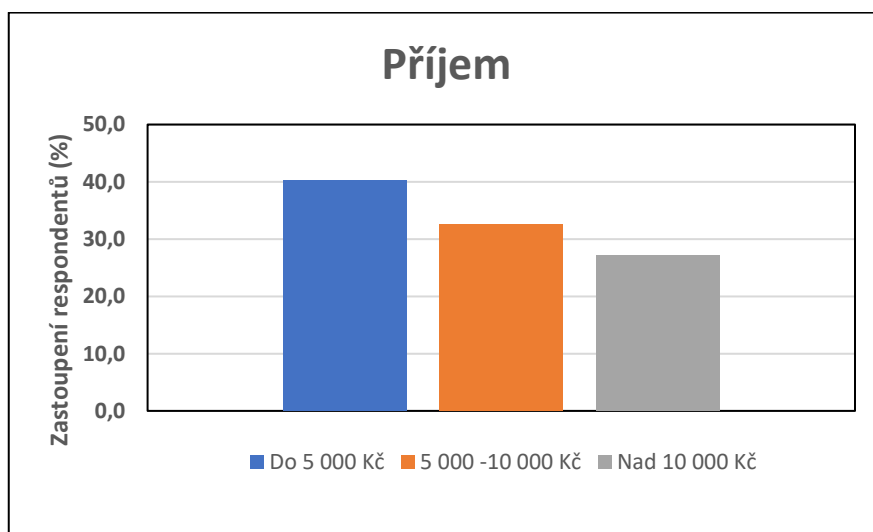

Graf 4: Využívání výdělků při studiu

Otázka č. 5 - Jaký je Váš průměrný hrubý měsíční příjem? (včetně kapesného, výdělků)

U této otázky bylo možno napsat výši svého hrubého příjmu. Většina respondentů uvedla, že měsíčně hospodaří s částkou do 5 000 Kč. Jednalo se konkrétně o 40,3 % (58 respondentů). Nejnižší uvedená částka byla 500 Kč. Nejvyšší uvedený měsíční hrubý příjem byl 45 000 Kč. Vyšších příjmů, konkrétně nad 10 000 Kč, dosahuje však menšina respondentů, přesněji 27,1 % (39 respondentů).

Na základě získaných dat je zřejmé, že většina vysokoškolských studentů měsíčně disponuje s určitou částkou, z tohoto důvodu je na místě, aby měli povědomí o obsahu Standardu finanční gramotnosti. Díky tomu se pak lze vyvarovat nežádoucím problémům (zadlužení, exekuce,...). Běžný život a s ním spojená správa financí může být poté mnohem snazší, když se jedinec zorientuje v dané problematice.

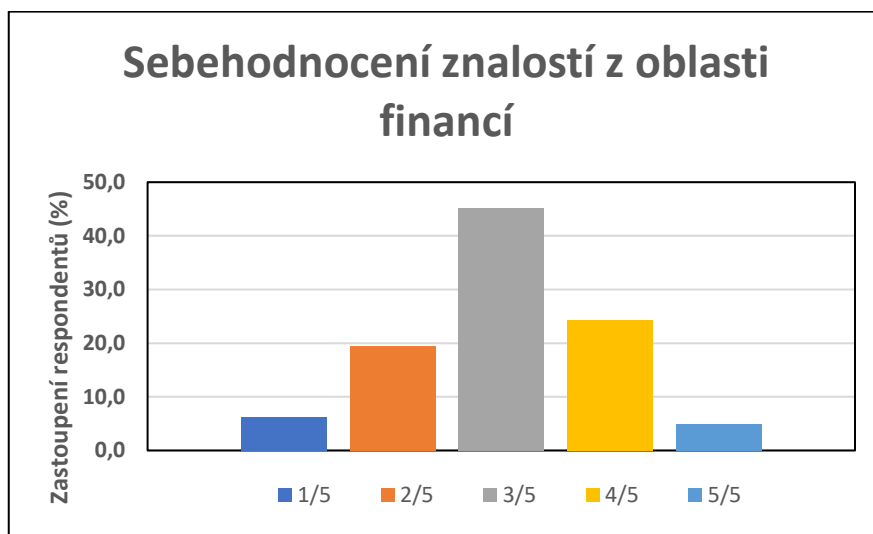

Graf 5: Příjem

Otázka č. 6 - Jak byste ohodnotil/a svoje znalosti z oblasti financí?

U otázky č. 6 bylo využito sebehodnocení v rámci znalostí z oblasti finanční gramotnosti a finančního vzdělávání. Online dotazník umožňoval hodnocení pomocí hvězdiček. Jedna hvězdička symbolizovala slabé znalosti z uvedené problematiky. Nejvíce respondentů ohodnotilo své znalosti 3 z 5 hvězdiček (65 respondentů). Podobná položka byla i ve výzkumu pro MF ČR, který vypracovala agentura STEM/MARK, a. s., zde se také nejvíce respondentů (35 %) přiklonilo k hodnocení 3.

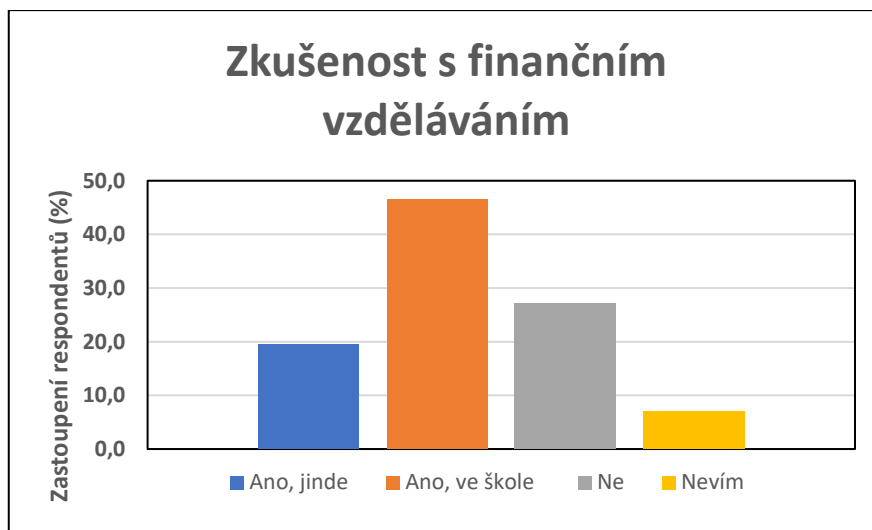
V mém dotazníkovém šetření naopak nejméně dotazovaných uvedlo, že jejich znalosti dosahují 5 z 5 hvězdiček (7 respondentů).

Graf 6: Sebehodnocení znalostí z oblasti financí

Otázka č. 7 - Setkal/a jste se v průběhu svého studia s finančním vzděláváním? (= s nakládáním s osobními a rodinnými financemi)

Tato otázka zjišťovala, zda se dotazovaní setkali v průběhu svého studia s finančním vzděláváním. 46,5 % respondentů (67 dotazovaných) uvedlo, že ano, a sice díky škole. 27,1 % studentů (39 dotazovaných) se v průběhu svého studia vůbec nesetkali s finančním vzděláváním. 19,4 % (28 dotazovaných) uvedlo, že se s finančním vzděláváním setkali, avšak mimo školní prostředí. Na základě uvedených údajů lze konstatovat, že 65,9 % dotazovaných by mělo být finančně gramotných. Někteří nejspíše z důvodu nejistoty zvolili možnost odpovědi „nevím“. Jednalo se o 6,9 % účastníků dotazníkového šetření (10 respondentů).

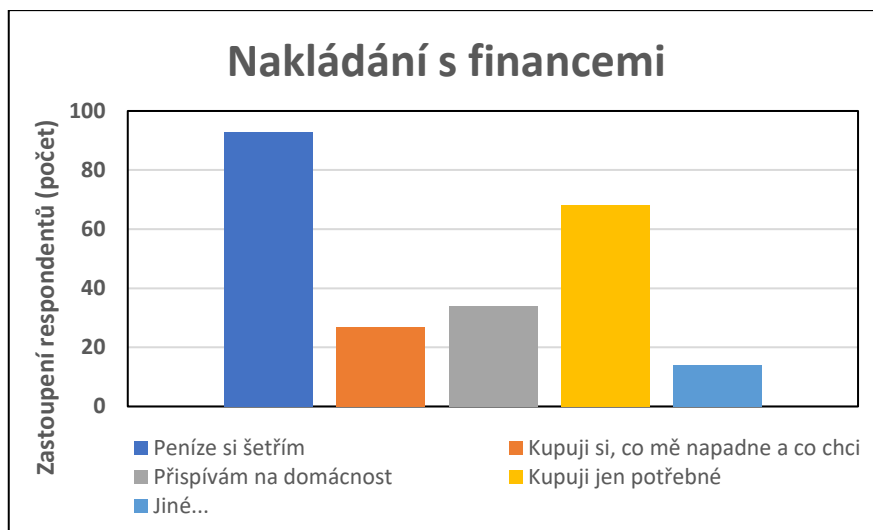
Graf 7: Zkušenost s finančním vzděláváním

Otázka č. 8 - **Jak nakládáte se svými penězi?**

Otázka, zabývající se nakládáním s penězi, kdy bylo možno vybrat více možností odpovědi, byla nejčastěji zodpovězena současně těmito 2 možnostmi: peníze si šetřím a kupuji jen potřebné. V obecné rovině pak 93 respondentů uvedlo, že si peníze šetří. 68 dotazovaných uvedlo, že si kupuje jen potřebné. 34 studentů uvedlo, že přispívá na domácnost.

V kolonce „jiné“ se objevovaly pestré odpovědi. Nejčastější odpověď však byla, že si respondent jednou za čas udělá bezhlavě něčím radost, což uvedlo 7 respondentů ze 14 respondentů.

Lze velmi kladně pohlížet na zjištění, že studenti na vysoké škole vnímají důležitost šetření si a snaží si mnohdy z relativně malých měsíčních příjmů něco našetřit.

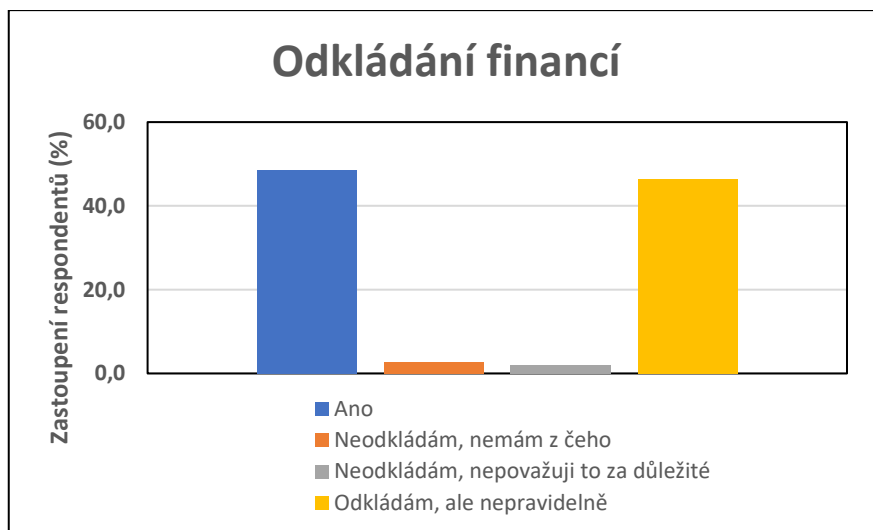

Graf 8: Nakládání s financemi

Otázka č. 9 - Odkládáte si pravidelně nějakou částku na velké výdaje (cestování, bydlení, auto, ...) nebo pro případ neočekávaných výdajů?

V rámci odkládání svých financí 48,6 % dotazovaných (70 studentů) uvedlo, že si peníze odkládá. 46,5 % (67 studentů) si peníze snaží také odkládat, ale děje se to nepravidelně. Pouze 2,1 % (3 studenti) zmínilo, že si peníze neodkládá a nepovažuje to za důležité.

Z výše uvedených dat je patrné, že 95,1 % dotazovaných si uvědomuje, že je vhodné vytvářet si finanční rezervy, ať už pro případ neočekávané situace či uspokojení potřeb, které jsou spojeny s velkými výdaji. Pandemie koronaviru názorně ukázala, jak je důležité počítat s něčím nečekaným. Posílit schopnosti čelit neočekávaným událostem s finančními následky je žádoucí. Nikdy totiž nevíme, co se může přihodit a zpětně čas vrátit nelze.

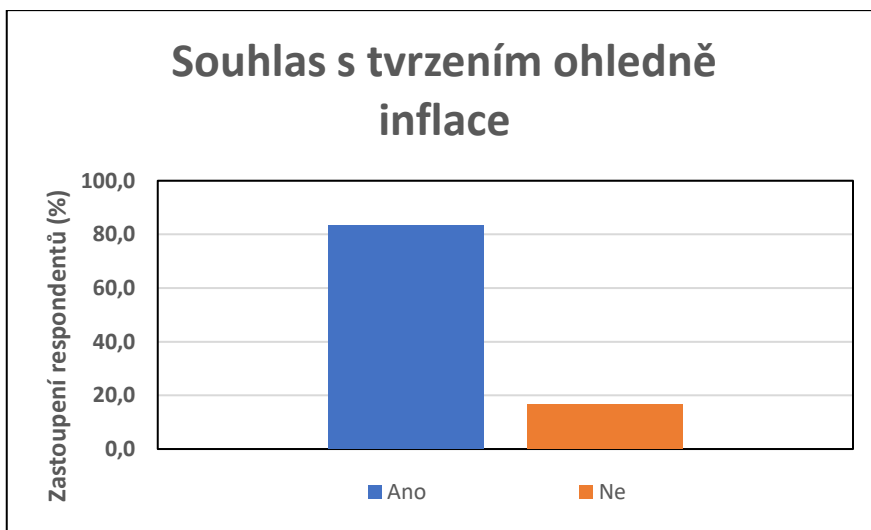

Graf 9: Odkládání financí

Otázka č. 10 - **Vysoká inflace znamená, že životní náklady rostou?**

U otázky č. 10 bylo respondentům předloženo tvrzení ohledně vysoké inflace. 83,3 % (120 studentů) uvedlo, že souhlasí s tvrzením, že vysoká inflace znamená, že životní náklady rostou. 16,7 % (24 studentů) uvedlo, že s tvrzením nesouhlasí, tedy podle nich vysoká míra inflace nezpůsobuje růst životních nákladů.

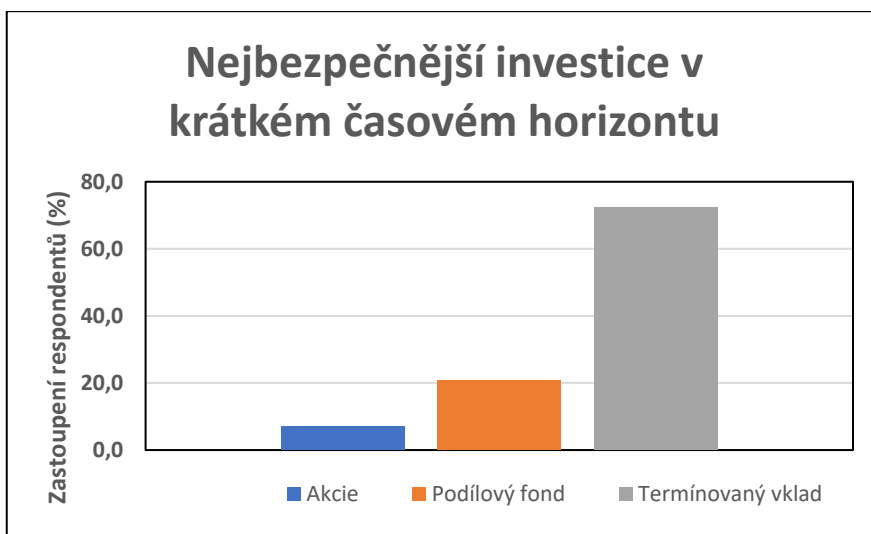
Na základě těchto dat je patrné, že 83,3 % dotazovaných správně chápe pojem inflace a uvědomuje si její možná rizika. Díky této znalosti studenti vědí, že vysokou míru inflace není vhodné brát na lehkou váhu, protože není pro spotřebitele žádoucí, aby jeho peníze na běžném účtu ztrácely hodnotu.

Graf 10: Souhlas s tvrzením ohledně inflace

Otázka č. 11 - Chcete investovat své peněžní prostředky na dva měsíce. Která volba je z hlediska rizika nejvíce bezpečná?

Tato otázka zjišťovala, jak by se respondenti zachovali co nejbezpečněji v rámci investování svých peněžních prostředků na dva měsíce. Většina dotazovaných, 72,2 % (104 studentů) uvedla, že by zvolila termínovaný vklad. Pouze 6,9 % (10 studentů) by využilo možnosti akcie. Termínovaný vklad je na základě možných odpovědí nejlepší reakcí. Z čehož vyplývá, že 72,2 % by se rozhodlo nejbezpečněji, správně, tudíž se orientuje v jedné z částí Standardu finanční gramotnosti.

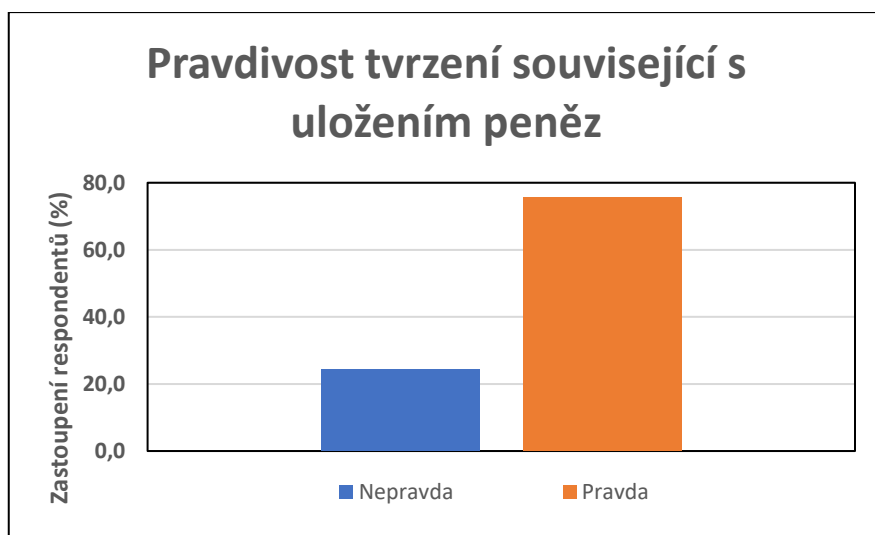

Graf 11: Nejbezpečnější investice v krátkém časovém horizontu

Otázka č. 12 - Je méně pravděpodobné, že přijmete o všechny své peníze, pokud je uložíte na více místech?

U této otázky bylo opět předloženo tvrzení, zda je méně pravděpodobné, že jedinec přijde o všechny své peníze, uloží-li si je na více místech. 75,7 % (109 studentů) uvedlo, že je to pravda, tedy uloží-li si peníze na více místech, pravděpodobně o všechny nepřijde. 24,3 % (35 studentů) pak s tímto tvrzením nesouhlasí a domnívá se, že i v případě uložení na více místech lze přijít o všechny peníze.

Valná většina respondentů zvolila správnou odpověď, to znamená, že dotazovaní mají znalosti ohledně ukládání peněz, a tedy ohledně přebytku rozpočtu.

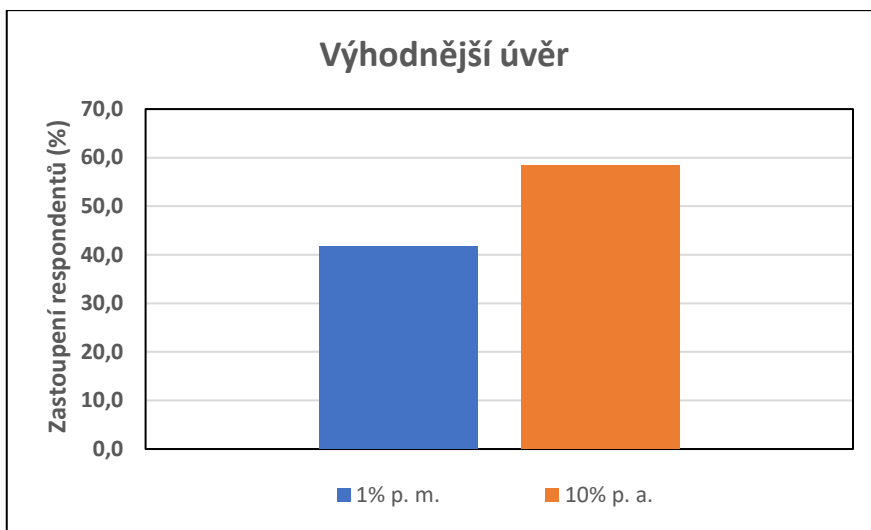

Graf 12: Pravdivost tvrzení související s uložením peněz

Otázka č. 13 - Který úvěr bude pro Vás jako dlužníka výhodnější – ten, který bude úročen 1 % p. m., nebo ten, který bude úročen 10 % p. a.?

Otázka č. 13 zjišťovala, který úvěr se jeví respondentům jako nejvýhodnější. 58,3 % dotazovaných (84 studentů) uvedlo, že výhodný je úvěr, který je uveden jako 10 % p. a. 41,7 % respondentů (60 studentů) se domnívá, že nejvýhodnější je úvěr 1 % p. m.

58,3 % dotazovaných by zvolilo opravdu nejvýhodnější úvěr, čímž by potvrdilo své správné znalosti v oblasti schodku rozpočtu.

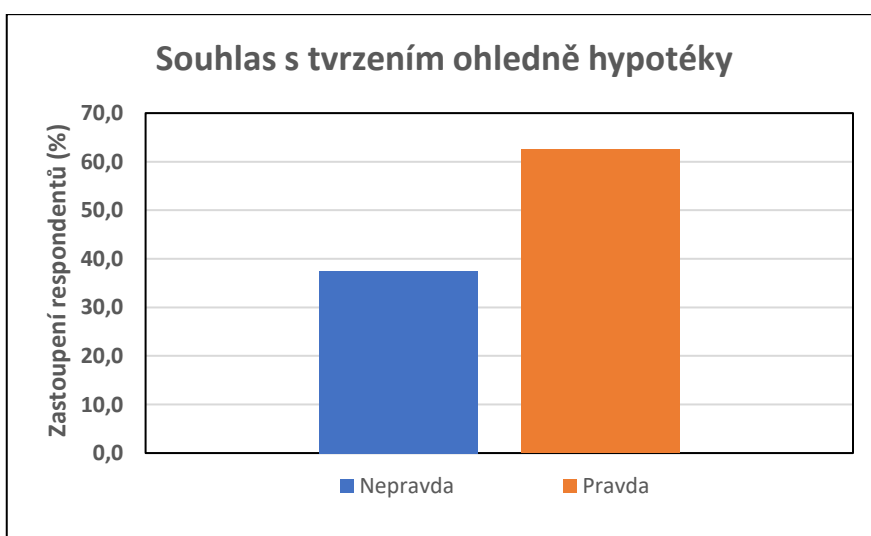

Graf 13: Výhodnější úvěr

Otázka č. 14 - **Měsíční splátky hypotéky na 10 let jsou vyšší než u hypotéky se stejnou dlužnou částkou na 20 let, ale celkový úrok zaplacený za dobu trvání úvěru bude menší.**

U této otázky bylo předloženo tvrzení, které se uvádělo, že měsíční splátky hypotéky na 10 let jsou vyšší než u hypotéky se stejnou dlužnou částkou na 20 let, ale celkový úrok zaplacený za dobu trvání úvěru bude menší. 62,5 % dotazovaných (90 studentů) uvedlo, že toto tvrzení je pravdivé. 37,5 % respondentů (54 studentů) se domnívá, že je to nepravda.

62,5 % dotazovaných správně zvolilo svoji odpověď, která vycházela z poznatků ohledně schodku rozpočtu a hospodaření.

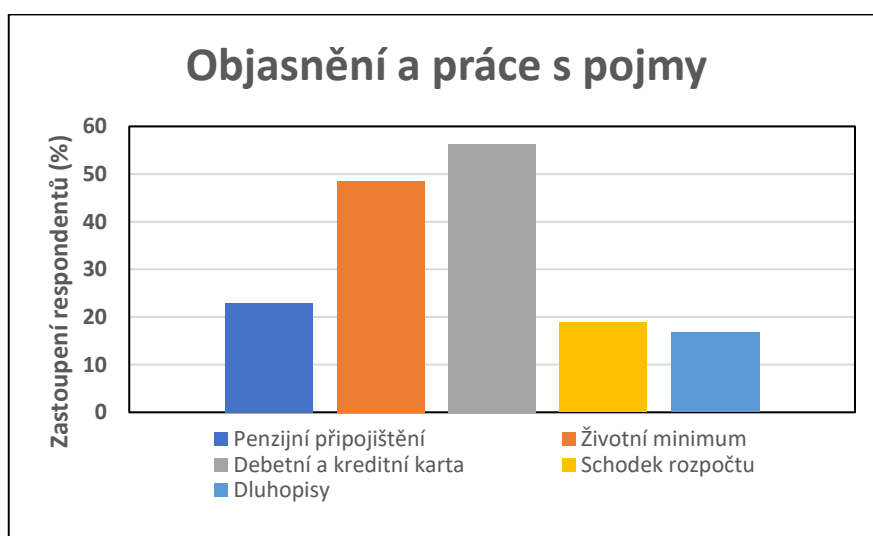

Graf 14: Souhlas s tvrzením ohledně hypotéky

Otázka č. 15 - Dokážeš objasnit a pracovat s pojmy jako jsou: penzijní připojištění, životní minimum, debetní a kreditní karta, schodek rozpočtu a dluhopisy?

Tato otázka zjišťovala, zda se respondenti orientují v uvedených pojmech a dokážou s nimi pracovat. Penzijní připojištění je známé pro 22,9 % (33 studentů), naopak zcela neznámým pojmem je pro 9,7 % (14 studentů). Životní minimum je jasné 48,6 % (70 studentům) a zcela nejasné je pro 4,9 % (7 studentů). Debetní a kreditní karta je velice dobře objasnitelná pro 56,3 % (81 studentů) a zcela neobjasnitelná pro 2,8 % (4 studenty). Schodek rozpočtu je lehce objasnitelný pro 18,8 % (27 studentů), naopak jej nedokáže zcela objasnit 11,1 % (16 studentů). Posledním pojmem byly uvedeny dluhopisy, které jsou pro 16,7 % (24 studentů) zcela objasnitelné a pro 18,1 % (26 studentů) zcela neobjasnitelné.

Zmíněné výsledky korespondují s hlavními pilíři Národní strategie finančního vzdělávání 2.0, kde je právě jeden ze tří hlavních apelů na zajištění na stáří. Potřeba se v této oblasti dále vzdělat tkví v tom, že vzhledem k rychlému stárnutí české populace v nadcházejících dekádách se budoucí důchodci nebudou moci spoléhat pouze na státní zabezpečení. Ostatní formy zabezpečení na stáří budou hrát čím dál větší roli.

Graf 15: Objasnění a práce s pojmy

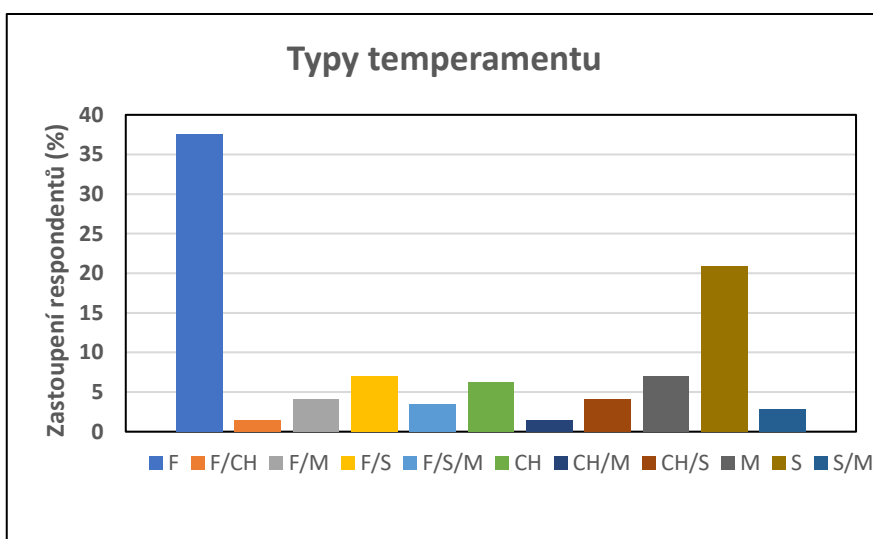
Otázka č. 16 a 17 - Upřímně posuďte své vlastnosti a obvyklé chování.

V grafu níže jsou znázorněny současně 2 dotazníkové otázky, které se zabývaly typem temperamentu. Zkratky uvedené v legendě reprezentují začáteční písmeno typu temperamentu (F = flegmatik, CH = choleric, M = melancholik, S = sangvinik,...). A jelikož není vždy osoba

jeden vyhražený typ, pomocí lomítek je znázorněna kombinace typů temperamentu. V grafu nejsou uvedeny varianty temperamentů, jež nepřesáhly 1 % zastoupení v rámci výzkumného vzorku.

Dle uvedených odpovědí lze říct, že v rámci dotazníkového šetření bylo 37,5 % dotazovaných (54 studentů) flegmatici. 20,83 % respondentů (30 studentů) se řadilo k sangvinikům. 6,94 % zúčastněných dotazníkového šetření (10 studentů) lze definovat jako melancholiky. 6,25 % dotazovaných (9 studentů) odpovídalo cholericům. V rámci 2 temperamentových typů byla nejčastěji zastoupena kombinace flegmatik a sangvinik, konkrétně 6,94 % respondentů (10 studentů).

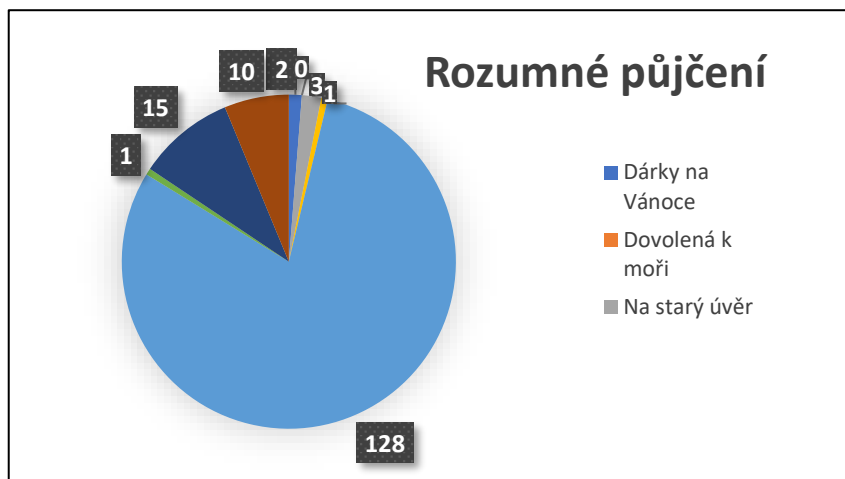
Vzhledem k tomu, že **nejvíce respondentů bylo flegmatiků osob, které jsou rozvážné, spolehlivé, vyrovnané a klidné**, je možno předpokládat, že se bude tedy jednat o jedince, kteří zvažují své kroky v rámci správy osobních financí, jednají promyšleně a v zájmu navození klidu a harmonie.

Graf 16: Typy temperamentu

Otázka č. 18 - Na co považujete za rozumné si půjčit?

U této otázky bylo možno zvolit více odpovědí. Nejvíce respondentů uvedlo, že je rozumné si půjčit na dům či byt. Naopak žádný z dotazovaných nevedl, že je vhodné si půjčit na dovolenou k moři. Pouze menšina z dotazovaných by se zachovala nerozumně, kdy by půjčka peněz byla využita například pro mobil, starý úvěr či dárky na Vánoce.

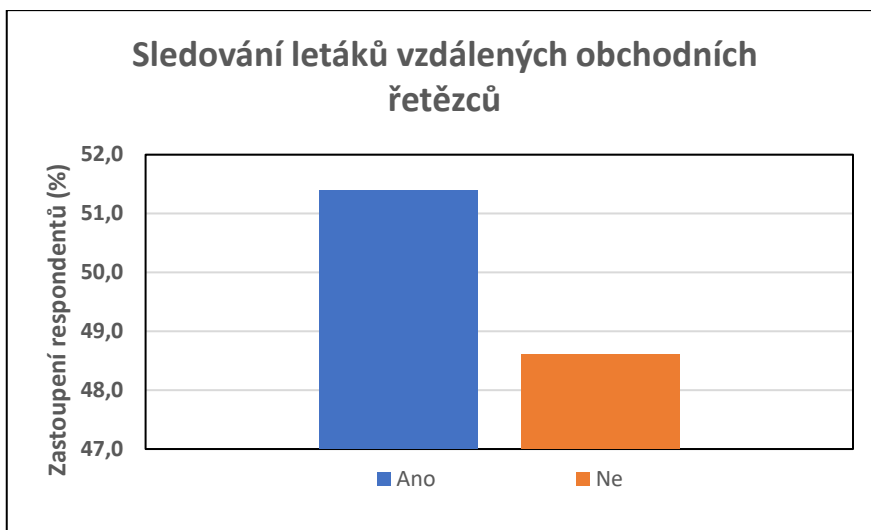

Graf 17: Rozumné půjčení

Otázka č. 19 - Pokud si potřebujete nakoupit potraviny, sledujete letáky ostatních obchodních řetězců, než u toho, který máte u sebe v okolí nejbližší?

Otázka č. 19 zjišťovala, zda respondenti v případě potřeby nákupu potraviny sledují ostatní obchodní řetězce, například velmi vzdálené od místa bydliště, než u toho, který mají u sebe nejbližší. 51,4 % dotazovaných (74 studentů) odpovědělo, že tak činní. 48,6 % účastníků dotazníkového šetření (70 studentů) uvedlo, že tak nekonají, čímž uvedli své racionální chování.

Tato získaná data odhalila, že v některých oblastech vysokoškolští studenti podléhají nástrahám finančního trhu. Většina respondentů je zlákána akčními nabídkami, i za cenu investování svého volného času ve smyslu přemístění se do určitého obchodního řetězce, či nákupu nepotřebných potravin. Než aby využili přílehlý obchod pro koupi pouze potřebného a s tím související úspora času, činí většina opačně.

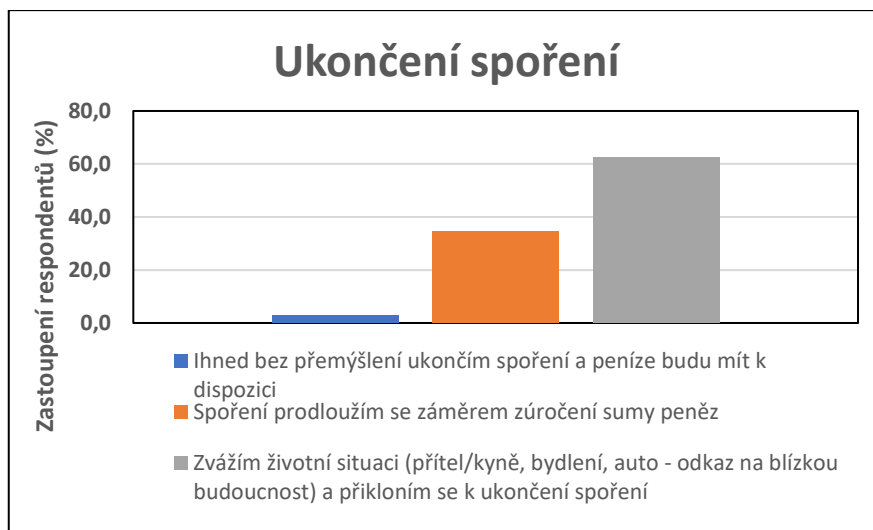

Graf 18: Sledování letáků vzdálených obchodních řetězců

Otázka č. 20 - Pokud byste byli v situaci, že Vám končí spoření založené Vašimi rodiči, a nyní si máte zvolit, zda jej vyberete nebo jej prodloužíte, za předpokladu dalšího zúročení, jak se rozhodnete?

Tato otázka představovala modelovou situaci, kdy končí spoření. 62,5 % dotazovaných (90 studentů) uvedlo, že by zvážilo životní situaci a ukončilo spoření. Pouze 2,8 % (4 studenti) odpovědělo, že by spoření ihned, bez přemýšlení ukončilo, s vidinou peněz k okamžitému disponování.

Podstatné je, že vysokoškolští studenti ve většině případech situaci minimálně zváží a nejednají pouze s myšlenkou okamžité vidiny peněz.

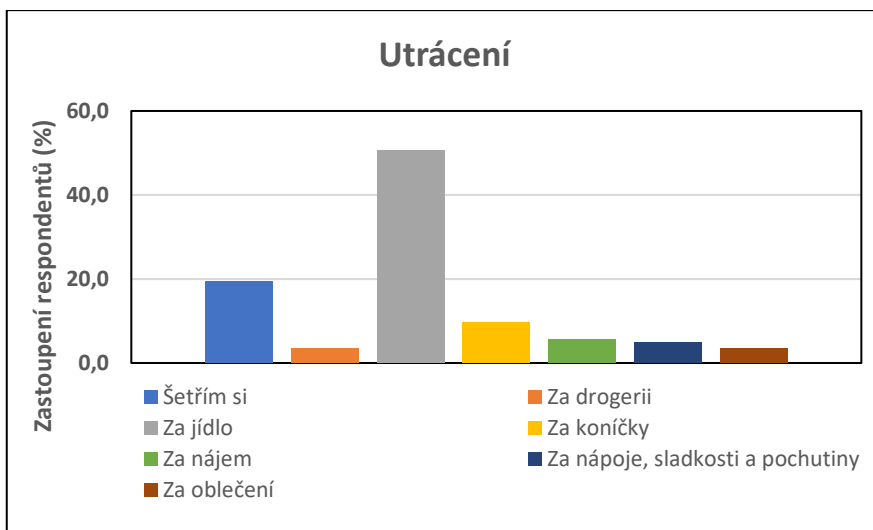

Graf 19: Ukončení spoření

Otázka č. 21 - **Za co utrácíš největší část svého příjmu? (kapesné, výdělky, dary)**

U této otázky většina dotazovaných odpověděla, že největší část svého příjmu utrácí za jídlo. Přesně 50,7 % (73 studentů) investuje peníze pro uspokojení fyziologických potřeb. Pouze 1,4 % (2 studenti) uvedli, že jejich prioritou je elektronika a jiná příslušenství. V dotazníku bylo možno využít kolonky jiné, kdy ji užíli 2 studenti. Jeden z nich (0,7 %) uvedl, že největší část svého příjmu utrácí za párty. Druhý zmínil, že největší část svého příjmu soustředí do podnikání.

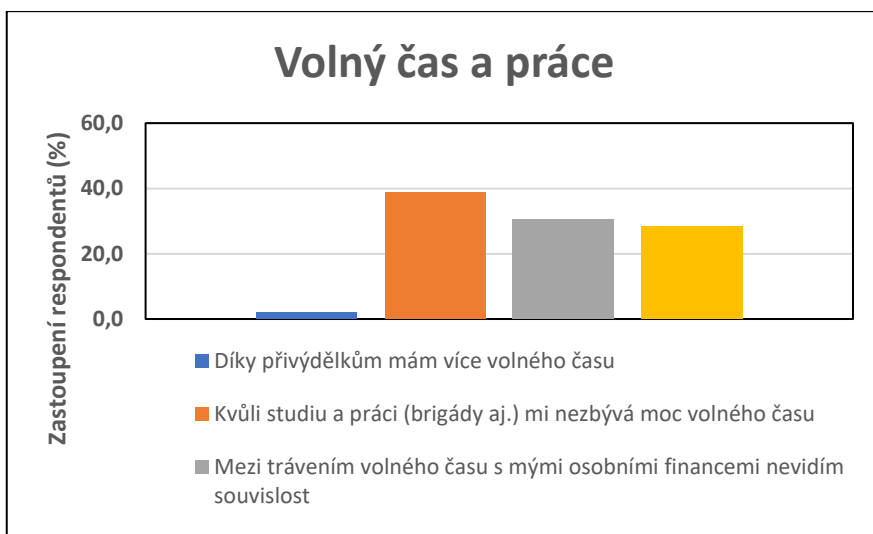
Většina studentů si uvědomuje, že musí mít v první řadě co pít, jíst, kde bydlet a teprve po splnění těch předpokladů se mohou věnovat dalším obsahům Maslowovy pyramidy, jako například uznání.

Graf 20: Utrácení

Otázka č. 22 - Myslíte si, že máte dostatek volného času? Se kterým tvrzením v oblasti volného času se nejvíce ztotožňujete?

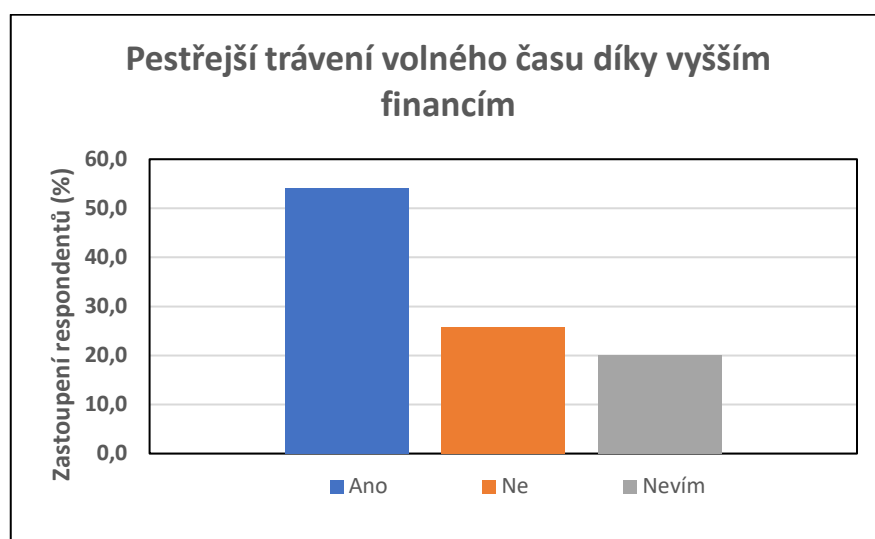
Tato otázka se zaměřovala na propojení volného času s financemi. Respondenti měli vybrat, s kterým tvrzením se nejvíce ztotožňují. 38,9 % účastníků dotazníkového šetření (56 studentů) uvedlo, že z důvodu studia a práce jim nezbývá moc volného času. 30,6 % dotazovaných (44 studentů) odpovědělo, že mezi trávením volného času a osobními financemi nevidí souvislost. 2,1 % respondentů (3 studenti) souhlasí s tvrzením, že díky přivýdělkům mají více volného času.

Graf 21: Volný čas a práce

Otázka č. 23 - Myslíte si, že byste svůj volný čas trávili více podle Vašich představ, kdybyste měli více finančních prostředků?

V této otázce bylo zjišťováno, zda si respondenti myslí, že v případě většího množství financí, bylo by jejich utváření volného času více podle jejich představ. 54,2 % (78 studentů) uvedlo, že by upřednostnilo více financí, jelikož by zahrnovalo pestřejší trávení volného času dle obrazu vlastního. 25,7 % (37 studentů) se domnívá, že trávení volného času dle vlastních představ není závislé na množství osobních financí.

Graf 22: Pestřejší trávení volného času díky vyšším financím

Otázka č. 24 - Zkus zařadit, jak moc jsou pro tebe důležité tyto hodnoty v životě.

Z dotazníkového šetření bylo zjištěno, že nejvíce důležitou hodnotou v životě respondentů je zdraví (71,5 %), ihned poté je kladen důraz na fungující rodinu (70,1 %).

Tabulka 1: Důležité hodnoty v životě

Priorita	1(%)	2(%)	3(%)	4(%)	5(%)
Zdraví	16,7	4	2,1	5,6	71,5
Dobrá práce	5,6	13,2	11,1	41,7	28,5
Kvalitní bydlení	7,6	9,7	21,5	36,1	25
Dobré vztahy	13,9	4,9	6,3	14,6	60,4

Fungující rodina	15,3	5,6	3,5	5,6	70,1
Vysoké výdělky	4,9	11,8	43,8	31,3	8,3
Mnoho přátel	4,9	20,8	47,2	16	11,1
Seberealizace	12,5	9,7	12,5	32,6	32,6

4.4 Výsledky výzkumného šetření

Hlavním cílem výzkumné části bylo **posoudit souvislost vybraných psychologických aspektů se správou osobních financí studentů vysokých škol v běžném životě.**

4.4.1 Výsledky k výzkumné otázce č. 1

Pro vyhodnocení první výzkumné otázky byl využit systém, kdy jednotlivé odpovědi byly proporčně obodovány. Následně bylo patrné, zda je respondent finančně znalý či nikoliv, a to díky celkovému počtu získaných bodů. Jednalo se o otázky z dotazníku č. 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15. Maximum možných získaných bodů bylo 8. Minimum 0 bodů. Níže v tabulce je uveden příklad, jak probíhaly výpočty.

Tabulka 2: Výpočet výzkumné otázky č. 1

Respondent	Otázka 8	Otázka 9	Otázka 10	Otázka 11	Otázka 12	Otázka 13	Otázka 14	Otázka 15	Součet bodů
Respondent č.1	0,5	1	0	1	1	0	1	0,2	4,7
Respondent č.2	1,5	0	1	1	1	0	1	0,1	5,6
...									...

VO1: Jak se orientují studenti vysokých škol v problematice správy osobních financí?
Ze získaných dat vyplývá, že nejvíce se v problematice orientoval respondent, který získal 7,8 bodů (97,50 % úspěšnosti), jednalo se pouze o jednu osobu, která dosáhla takové úspěšnosti

v rámci správy osobních financí. Nejméně získaných bodů, konkrétně 1,4 (17,50 % úspěšnosti) měl také pouze jeden respondent.

Po výpočtu aritmetického průměru, dle rovnice uvedené níže, bylo z testování na orientaci v rámci správy osobních financí zjištěno, že průměrně respondenti získali 5,6 bodů (**70 %**).

$$\bar{x} = (x_1 + x_2 + \dots + x_n) / n.$$

Co se týče **znalostí z oblasti finanční gramotnosti, tak se vysokoškolská studenta řadí do lepšího průměru**. Obecně lze říct, že orientace v problematice správy osobních financí u studentů vysokých škol není špatná, ostatně měření úrovně finanční gramotnosti v roce 2015⁶⁰ jasně ukázalo, že obecně vyšší úroveň finanční znalosti mají vysokoškolsky vzdělaní či vzdělávající se lidé. Ale v rámci ještě lepší budoucnosti je stále co zlepšovat.

4.4.2 Výsledky k výzkumné otázce č. 2

Odpovédím na výzkumnou otázku: „*Které vybrané psychologické aspekty osobnosti vnímají studenti vysokých škol ve vztahu k osobním financím?*“, je vyhrazen prostor v této podkapitole.

Tato bakalářská práce soustředila pozornost na následující psychologické aspekty: **temperament, racionalitu/iracionalitu a potřeby/hodnoty**. V dotazníku jim byl vymezen prostor od otázky č. 16, po otázku č. 24.

Dle uvedených odpovědí u otázek č. 16 a 17., lze pravit, že v rámci dotazníkového šetření bylo **nejvíce flegmatiků (37,5 %)**. **To znamená osob, které jsou rozvážné, spolehlivé, vyrovnané a klidné**. 20,83 % (30 studentů) se řadilo k sangvinikům, jež teoretická část popisuje jako jedince optimistické, čilé, bezstarostné a společenské. 6,94 % (10 studentů) lze definovat jako melancholiky. 6,25 % (9 studentů) odpovídalo cholericům. V rámci 2 temperamentových typů byla nejčastěji zastoupena kombinace flegmatik a sangvinik, konkrétně 6,94 % (10 studentů).

⁶⁰ MFČR. *Měření úrovně finanční gramotnosti v roce 2015*. [online]. [cit. 27.04.2021]. Dostupné z: <<https://financniagramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/mereni-urovne-financni-gramotnosti/2015/mereni-urovne-financni-gramotnosti-2601>>

Při provedení aritmetického průměru (vzorec uveden níže) z procent dle racionálních odpovědí (vyjma odpovědí z otázek č. 22 a č. 23), bylo zjištěno, že **58,04 % dotazovaných jedná racionálně**. Většina dokáže správně odhadnout, na co je vhodné si půjčit, jak se chovat při nakupování, spoření či hospodaření, což jsou obsahy Standardu finanční gramotnosti. Zajímavé bylo, že **50,7 % si je vědomo, že je nutné primárně uspokojovat fyziologické potřeby**. V rámci výčtu odpovědí bylo nutné vybrat odpověď, která se pojí s největším utrácením. Dle zjištěných hodnot respondenti z velké části investují do jídla, což odpovídá Maslowově pyramidě objasněné v teoretické části práce. Bez uspokojení fyziologických potřeb nelze postupovat dále. Rozumné tedy je, že **jedinci utrácení hlavně za to, co se pojí s fyziologickým uspokojením potřeb**. Jakmile je tato oblast naplněna, je vhodné se soustředit na potřeby bezpečí a jistoty, což dle dotazníkového šetření odpovídalo. Bylo uvedeno 19,4 % studentů šetří a 5,6 % soustředí největší část svého příjmu do pokrytí nájmu.

$$\bar{x} = (x_1 + x_2 + \dots + x_n) / n.$$

Otázky č. 22 a č. 23 zjistily, že většina studentů by uvítala více financí, protože se domnívají, že by jejich utváření volného času mohlo být více dle jejich představ. Z čehož vyplývá, že díky vyšším financím by mohli naplňovat vyšší příčky Maslowovy pyramidy potřeb. Avšak více jak polovina respondentů uvedla, že kvůli studiu a práci nemá dostatek volného času. Mohou mít sice vyšší částku k dispozici v porovnání s ostatními, ale jestliže jim nepomáhá či neumožňuje uspokojování potřeb dle Maslowovy pyramidy, je tato honba za penězi poté zbytečná.

Většina studentů vysokých škol také uvedla, že **nejvíce důležitou hodnotou v životě** je pro ně **zdraví** (uvedlo tak 71,5 % respondentů), ihned poté následovala fungující rodina (70,1 %).

4.5 Diskuze

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo vymežit a posoudit souvislost vybraných psychologických aspektů se správou osobních financí studentů vysokých škol v běžném životě. Byly stanoveny 2 výzkumné otázky, kde byla zjišťována orientace studentů vysokých škol v rámci správy osobních financí a které psychologické aspekty se pojí s touto oblastí.

Z výše uvedených dat bylo díky aritmetickému průměru zjištěno, že z výzkumného vzorku 144 respondentů, je 70 % znalých v oblasti správy osobních financí.

Ministerstvo financí společně s Českou národní bankou uskutečnilo šetření zaměřené na zjištění orientace české populace v oblasti správy osobních financí. Společnost STEM/MARK v roce 2010 zmapovala orientování se dospělé populace ČR v oblasti správy osobních financí na základě objektivních znalostí, nakolik lidé dokáží tyto znalosti využívat v běžné praxi a také postoje a chování v souvislosti s rodinnými financemi, úsporami a zajištěním. Měření, jehož se zúčastnilo 1005 respondentů, uvádí, že 60 % pravidelně odkládá část z příjmu jako rezervu, 60 % rozumí tomu, co inflace znamená v praktickém životě, pouze 16 % skutečně ví, co znamená p.m. a p.a., 57 % z dotazovaných tvrdí, že zná rozdíl mezi debetní a kreditní kartou, co nejméně rizikové produkty si vybírá 63 % respondentů.

V rámci mého bádání bylo zjištěno, že si 48,6 % dotazovaných si peníze odkládá, 83,3 % uvedlo, že správně chápe, co znamená vysoká inflace. 58,3 % ví, co znamená p.m. a p.a. Debetní a kreditní karta je velice dobře objasnitelná pro 56,3 %. 72,2 % odpovědělo správně z hlediska nejmenší rizikovosti.⁶¹

Z toho vyplývá, že v rámci znalostí z některých oblastí dle Standardu finanční gramotnosti došlo k mírnému zlepšení. Což shledávám jako velké pozitivum. Zhoršení lze pozorovat u znalostí z oblasti kreditních a debetních karet, jedná se však pouze o 0,7 %. Zajímavé bylo, že horších výsledků v rámci odkládání peněz dosáhli vysokoškolští studenti o 11,4 %. To si je možno zdůvodnit menšími příjmy než u obecně celé české populace.

Oblast správy financí se týká celého života, proto hodnotím kladně výše uvedená data. Je stále co zlepšovat, avšak díky alespoň za takové znalosti, ať už pouze u vybraného vzorku vysokoškolských studentů či celé české populace.

Je vhodné neustále podporovat vzdělávání se jedinců v této problematice. Nelze totiž předpokládat, že by se finanční produkty neobměňovaly, že by na trh nepřicházelo něco nového, co by nevyžadovalo, aby se lidé vzdělávat nemuseli. Za to velké díky vládě a příslušným ministerstvům, které konají kroky v zájmu lepší ekonomické budoucnosti.

⁶¹ MFČR. *Měření úrovně finanční gramotnosti v roce 2010*. [online]. [cit. 22.04.2021]. Dostupné z: <<https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/mereni-urovne-financni-gramotnosti/2010/mereni-urovne-financni-gramotnosti-v-roc-2600>>

Velice zajímavé zjištění pro mě bylo, že i přes velké zastoupení flegmatiků se projevila velká míra znalostí v oblasti správy osobních financí. Předpokládala jsem, že s takto velkou koncentrací klidných a smířlivých respondentů, nebude procentuální vyjádření ohledně finančních znalostí tak vysoké. Mé domněnky mi výzkum vyvrátil. Toto zjištění si zdůvodňuji tím, že flegmatici jsou sice klidní, mnohdy to může vypadat, že i lhostejní, avšak upřednostňují pořádek, pocit bezpečí a minimální výstupy z konformity.

Pro polemiku nad výsledky ohledně vybraných psychologických aspektů byla vybrána publikace *Psychologie ekonomického chování*, jež uvádí, že pohlížení na správu financí společně s různými psychologickými aspekty může být základním stavebním kamenem pro ekonomické teorie. Domnívám se, že takovéto uchopení by mohlo dopomoci běžným spotřebitelům, aby jednali na trhu převážně racionálně, s maximálním užitekem a v uvědomění si svých vlastností, jako například temperamentových, s nimiž mohou dále nakládat.

Závěr

Bakalářská práce se zabývala finančním vzděláváním, gramotností, správou osobních financí a psychologickými aspekty. Bylo zjištěno, že vysokoškolští studenti spadají to do lepšího nadprůměru z hlediska problematiky správy financí. Toto zjištění je překvapivé v tom, že i přes to, že jim nebyly poskytnuty takové možnosti, jakou jsou v současné době nabízeny žákům na základních a středních školách, i přesto dosáhli pěkného výsledku.

Jak vyplynulo hlavně z empirické části, je správným krokem vnímat oblast správy financí společně s ostatními aspekty, které nás v běžném životě ovlivňují. V této práci byla soustředěna pozornost převážně na obsahy psychologie. Bylo zjištěno, že díky určení temperamentového typu jedince, který nám do jisté míry naznačuje, co je pro něj typické v rámci chování a jednání, v mnoha ohledech koresponduje s „předurčením“.

Dále byla posuzována racionalita a iracionalita, kde bylo zjištěno, že většina vysokoškolských studentů jedná racionálně. V čemž lze shledávat velké výhody, ve smyslu eliminování neuvážlivých kroků a s tím spojené případně nepříjemné problémy.

Díky empirické části bylo také zjištěno, že studenti vysokých škol ve většině případech následující hierarchicky Maslowovu pyramidu potřeb. Uvědomují si, že musí mít v první řadě co pít, jíst, kde bydlet a teprve po splnění těch předpokladů se mohou věnovat dalšímu, jako například společenskému životu aj.

Cílem této bakalářské práce bylo vymezit a posoudit souvislost vybraných psychologických aspektů se správou osobních financí studentů vysokých škol v běžném životě. V teoretické části došlo k vymezení základních pojmů pojících se s touto problematikou. Empirická část se zabývala posouzením souvislostí vybraných psychologických aspektů se správou osobních financí. Lze konstatovat, že cíl práce byl naplněn. Díky získaným datům je možno shledat souvislosti správy osobních financí a psychologických aspektů.

Práce je určena široké veřejnosti, kdy může přivést k zamyšlení nad propojením ekonomie s psychologií. Obohacující je i v rámci porovnání finančních znalostí vysokoškolských studentů a celé populace.

Seznam použitých zkratek

ČR – Česká republika

MFČR – Ministerstvo financí České republiky

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

OECD – Organisation for Economic Cooperation and Development

PIAAC – Programme for International Assessment of Adult Competencies

PISA – Programme for International Student Assessment

RVP – Rámcový vzdělávací program

Seznam použité literatury a zdrojů

Odborná literatura

1. ATKINSON, Rita L. a kol. *Psychologie*. 2. aktualiz. vyd., Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8640-3.
2. BALCAR, K. *Úvod do studia psychologie osobnosti: Vysokoškolská učebnice pro studenty filozofických fakult studijního oboru psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství).
3. DVOŘÁKOVÁ, Z. a SMRČKA, L. *Finanční vzdělávání pro střední školy: se sbírkou řešených příkladů na CD*. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-008-9.
4. FILIP, M. *Osobní a rodinné bohatství: Kam s penězi*. Praha: C. H. Beck. 2006.
5. HUBINKOVÁ, Z. *Psychologie a sociologie ekonomického chování*. 3., aktualiz., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1593-3.
6. CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.
7. JUŘÍK, P. *Svět platebních a identifikačních karet*. 2. přeprac. vyd. Praha: Grada, 2001. ISBN 80-247-0195-2.
8. KANTNEROVÁ, L., PETRÁŠKOVÁ, V. *Studenti vysokých škol a jejich funkce*. 2016. ISBN 978-80-7394-597-8.
9. LEA, S. E. G., Roger M. TARPY a Paul WEBLEY. *Psychologie ekonomického chování*. Praha: Grada, 1994. ISBN 80-85623-93-5.
10. LOKŠOVÁ, I. a LOKŠA, J. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole*. Praha: Portál, 1999.
11. LOPEZ-ALONSO, J. M. *Correlations in finance: a statistical approach*. 2004. 10.1117/12.547082.
12. MALACH, J. *Teorie a metodika výchovy*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2004. ISBN 80-7042-374-9.
13. MISCHEL, W. Preference for delayed reinforcement: An experimental study of a cultural observation. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 56(1).
14. NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1680-5.

15. NOVESKÝ, I., BALABÁN, Z., ed. *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. Praha: COFET, c2009. ISBN 978-80-254-4207-4.
16. OPLETALOVÁ, A., KVINTOVÁ, J. *Vybrané aspekty finanční gramotnosti v podmínkách základních a středních škol*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4519-9.
17. PUGNEROVÁ, M. a kolektiv. *Psychologie pro studenty pedagogických oborů*. Praha: Grada, 2019. ISBN: 978-80-271-0532-8.
18. RIEGEL, K. *Ekonomická psychologie*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1185-0.
19. ŘÍČAN, P. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*. 6., rev. a dopl. vyd., V Grada Publishing 2. Praha: Grada, 2010. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3133-9.
20. SMĚKAL, V. *Pozvání do psychologie osobnosti: člověk v zrcadlení [i.e. zrcadle] vědomí a jednání*. 3., opr. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2009. Studium (Barrister & Principal). ISBN 978-80-87029-62-6.
21. SMRČKA, L. *Osobní a rodinné finance*, Proffesional Publishing, 2007.
22. SYROVÝ, P. a TYL, T. *Osobní finance: řízení financí pro každého*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Finance. ISBN 978-80-247-4832-0.
23. VYSEKALOVÁ, J. *Psychologie reklamy*. 4., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-4005-8.

Internetové zdroje

24. MFČR. *Měření úrovně finanční gramotnosti v roce 2010*. [online]. [cit. 22.04.2021]. Dostupné z: <<https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/mereni-urovne-financni-gramotnosti/2010/mereni-urovne-financni-gramotnosti-v-roc-2600>>
25. MFČR. *Měření úrovně finanční gramotnosti v roce 2015*. [online]. [cit. 27.04.2021]. Dostupné z: <<https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/mereni-urovne-financni-gramotnosti/2015/mereni-urovne-financni-gramotnosti-2601>>
26. MFČR. *Strategické dokumenty*. [online]. [cit. 13.02.2021]. Dostupné z: <<https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/strategicke-dokumenty>>
27. MFČR. *Test finanční gramotnosti*. Dostupné z: <<https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/tipy-navody/otestujte-se/test-financni-znalost>>

28. MŠMT. *Národní strategie finančního vzdělávání*. [online]. 2010 [cit. 02.03.2021]
Dostupné z: <file:///D:/Downloads/Narodni_strategie_financniho_vzdelavani_2010-1.pdfs.>
29. MŠMT. *Informace o zapojení České republiky do vzdělávacích projektů OECD*. [online]. [cit. 12.03.2021] Dostupné z: <https://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/organizace-pro-ekonomickou-spolupraci-a-rozvoj-oecd>
30. MŠMT, RVP ZV, 2013
31. OECD. *Improving Financial Literacy: Analysis of issues and policies* [online]. 2005 [cit.13.02.2021]. Dostupné z: <http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/finance-and-investment/improving-financial-literacy_9789264012578-en#.WOjAzNlyIU>
32. *Standard finanční gramotnosti 2017* [online]. Praha: MŠMT, 2017. [cit. 13.02.2021]. Dostupné z: <https://mfcr.cz/...2017_Standard-financni-gramotnosti.pdf>

Seznam tabulek, grafů a obrázků

Graf 1: Pohlaví.....	35
Graf 2: Věk	35
Graf 3: Studijní zaměření.....	36
Graf 4: Využívání výdělků při studiu	36
Graf 5: Příjem.	37
Graf 6: Sebehodnocení znalostí z oblasti financí.....	38
Graf 7: Zkušenost s finančním vzděláváním	39
Graf 8: Nakládání s financemi	40
Graf 9: Odkládání financí	41
Graf 10: Souhlas s tvrzením ohledně inflace	42
Graf 11: Nejbezpečnější investice v krátkém časovém horizontu	42
Graf 12: Pravdivost tvrzení související s uložením peněz.....	43
Graf 13: Výhodnější úvěr	44
Graf 14: Souhlas s tvrzením ohledně hypotéky	44
Graf 15: Objasnění a práce s pojmy.....	45
Graf 16: Typy temperamentu.....	46
Graf 17: Rozumné půjčení.....	47
Graf 18: Sledování letáků vzdálených obchodních řetězců	48
Graf 19: Ukončení spoření.....	49
Graf 20: Utrácení	50
Graf 21: Volný čas a práce	50
Graf 22: Pestřejší trávení volného času díky vyšším financím.....	51
Obrázek 1: Pyramida potřeb od Abrahama Maslowa (podle Noveského a Balabána), vlastní zpracování.....	24
Tabulka 1: Důležité hodnoty v životě.....	51
Tabulka 2: Výpočet výzkumné otázky č. 1.....	52

Seznam příloh

Příloha č. 1: Standard finanční gramotnosti 2017

(*Standard finanční gramotnosti 2017* [online]. Praha: MŠMT, 2017. [cit. 12.04.2021].

Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/PSFV_2017_Standard-financi-gramotnosti.pdf>)

Příloha č. 2: Dotazník

Příloha č. 1

Standard finanční gramotnosti

A. Nakupování a placení

1. ZŠ

1.1 I. stupeň

1. používá hotové, případně bezhotovostní peníze
2. odhadne a zkontroluje cenu nákupu a doklad, případně vrácenou hotovost
3. při nákupu srovnává zboží podle ceny či jednotkové ceny

1.2 II. stupeň

1. nakupování

- a. vysvětlí stanovení ceny podle nákladů, poptávky a konkurence
- b. na příkladu vysvětlí, jak reklamovat zboží či službu, a na koho se obrátit v případě stížnosti či sporu
- c. popíše vliv inflace na hodnotu peněz
- d. rozpozná nekalé obchodní praktiky

2. bezhotovostní placení

- a. popíše výhody a rizika bezhotovostního placení a vysvětlí, jak bezpečně platit
- b. vysvětlí odlišnosti a omezení debetní a kreditní karty
- c. popíše možnosti kontroly pohybu a stavu prostředků na účtu

2. SŠ

1. nakupování

- a. zkontroluje ukázky vzorového dokladu a smlouvy
- b. uvede příklad důsledků neznalosti smlouvy, včetně všeobecných podmínek
- c. kriticky posoudí nabídku zboží a služeb (podle vlastních či vyhledaných informací)

2. placení

- a. vybere vhodný způsob placení
 - b. vybere vhodnou možnost směny cizí měny a vypočte částku potřebnou pro tuto směnu
3. inflace
- a. vysvětlí vliv inflace na příjmy, vklady, úvěry
 - b. navrhne, jak se občan může chránit proti mírné a proti vysoké inflaci

B. Hospodaření domácnosti

1. ZŠ

1.1 I. stupeň

- 1. porovná své potřeby a přání s finančními možnostmi
- 2. sestaví jednoduchý rozpočet a v příkladu rozliší vyrovnaný, přebytkový a schodkový rozpočet
- 3. uvede příklady zvýšení příjmů a snížení výdajů

1.2 II. stupeň

1. rozpočet

- a. sestaví rozpočet jednotlivce i domácnosti
- b. odliší čistý a hrubý příjem
- c. odliší pravidelné, nepravidelné a jednorázové příjmy
- d. odliší pevné, kontrolovatelné a jednorázové výdaje
- e. zváží nezbytnost výdajů

2. porovná majetek a závazky domácnosti v bilanci

3. úvod do finančních služeb

- a. charakterizuje jednotlivé finanční produkty a jejich využití
- b. provádí výpočty jednoduchého úročení a popíše princip složeného úročení
- c. charakterizuje úrok a poplatky a jejich vliv na cenu finančního produktu
- d. porovná finanční produkty, zejména z hlediska rizika, výnosu a likvidity

4. plánování

a. stanoví své krátkodobé a dlouhodobé finanční cíle a rozhodne o způsobu dosažení těchto cílů

b. určí rizika ohrožující dosažení finančních cílů a navrhne způsob jejich zmírnění

2. SŠ

1. prohloubit úroveň osvojení

C. Přebytek rozpočtu domácnosti

1. ZŠ

1.1 I. stupeň

1. vysvětlí proč spořit

2. uvede příklady jak spořit

1.2 II. stupeň

1. odliší spotřebu, úspory a investice a jejich využití

2. v příkladu navrhne řešení přebytku rozpočtu

3. odliší druhy pojištění

4. v příkladu navrhne vhodné využití pojištění

2. SŠ

1. spoření

a. vybere vhodné spoření

b. vypočte jak dlouho spořit na určitý účel

2. investice

a. posoudí různé druhy investic, včetně investic do majetku

b. na příkladu ukáže nutnost rozložení rizika

3. pojištění

a. v příkladu vybere vhodný druh pojištění

b. uvede příklady povinných pojištění

4. popíše možnosti zabezpečení na stáří

D. Schodek rozpočtu domácnosti

1. ZŠ

1.1 I. stupeň

1. objasní vznik dluhů a nutnost jejich placení
2. objasní rizika půjček a vysvětlí, v jakém případě je vhodné si půjčit
3. uvede příklady jak si půjčit

1.2 II. stupeň

1. navrhne řešení schodku rozpočtu domácnosti
2. půjčování
 - a. rozhodne, v jaké situaci je vhodné a nevhodné si půjčit
 - b. porovná nabídky úvěrů
 - c. uvede příklady spotřebitelských úvěrů
 - d. vysvětlí postup získání úvěru včetně posouzení schopnosti splácet
3. důsledky nesplácení
 - a. vysvětlí příčiny a důsledky nesplácení dluhu
 - b. vysvětlí postup vymáhání dluhu
 - c. v příkladu navrhne řešení zadlužení
 - d. vysvětlí jak se vyvarovat předlužení

2. SŠ

1. úroky, úvěry

- a. vysvětlí způsoby stanovení úrokových sazeb a využití RPSN
- b. odhaduje nebo vyhledá obvyklou úrokovou sazbu a RPSN běžných druhů úvěrů
- c. v příkladu vybere nejvhodnější úvěr
- d. v příkladu posoudí úvěruschopnost a možnost zajištění úvěru

2. důsledky nesplácení

a. navrhne řešení situace předlužení

b. vysvětlí důsledky oddlužení

Příloha č. 2

Dotazník

Vážení respondenti,

jmenuji se Anna Matušková a studuji na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, obor NJ – ZSV. Chtěla bych Vás, studenty vysokých škol, požádat o vyplnění dotazníku, který je součástí mé bakalářské práce na téma: Správa osobních financí studentů vysokých škol se zaměřením na související psychologické aspekty.

Veškeré Vámi vyplněné informace jsou zcela anonymní a slouží pouze k mému šetření.

Děkuji za Váš čas a pravdivé odpovědi.

1. Jaké je vaše pohlaví?

- Muž
- Žena

2. Jaký je váš věk?

3. Jaké je zaměření vašeho studijního oboru?

- Ekonomické
- Humanitní
- Přírodovědné
- Umělecké
- Pedagogické

Jiné: _____

4. Využíváte při studiu možnosti pravidelných či nepravidelných výdělků?

- Ano
- Ne

5. Jaký je Váš průměrný hrubý měsíční příjem? (včetně kapesného, výdělků)

6. Jak byste ohodnotil/a svoje znalosti z oblasti financí? (5 hvězdiček = výborné znalosti)

☆☆☆☆☆ / 5

7. Setkal/a jste se v průběhu svého studia s finančním vzděláváním?

- Ano, ve škole (střední škola, vysoká škola)
- Ano, jinde
- Ne
- Nevím

8. Jak nakládáte se svými penězi? (lze vybrat jednu nebo více odpovědí)

- Peníze si šetřím
- Kupuji si, co mě napadne a co chci
- Přispívám na domácnost
- Kupuji jen potřebné
- Jiné _____

9. Odkládáte si pravidelně nějakou částku na velké výdaje (vzdělání, cestování, bydlení, auto, ...) nebo pro případ neočekávaných výdajů?

- Ano
- Odkládám, ale nepravidelně
- Neodkládám, nepovažuji to za důležité
- Neodkládám, nemám z čeho

10. Vysoká inflace znamená, že životní náklady rostou?

- Ano
- Ne

11. Chcete investovat své peněžní prostředky na dva měsíce. Která volba je z hlediska rizika nejvíce bezpečná?

- Podílový fond
- Akcie
- Termínovaný vklad

12. Je méně pravděpodobné, že přijdete o všechny své peníze, pokud je uložíte na více místech?

- Pravda
- Nepravda

13. Který úvěr bude pro Vás jako dlužníka výhodnější – ten, který bude úročen 1 % p. m., nebo ten, který bude úročen 10 % p. a.?

- 1 % p. m.
- 10 % p. a.

14. Měsíční splátky hypotéky na 10 let jsou vyšší než u hypotéky se stejnou dlužnou částkou na 20 let, ale celkový úrok zaplacený za dobu trvání úvěru bude menší.

- Pravda
- Nepravda

15. Dokážeš objasnit a pracovat s pojmy jako jsou:

Penzijní připojištění

<i>ano</i>	1	2	3	4	<i>ne</i>
------------	---	---	---	---	-----------

Životní minimum

<i>ano</i>	1	2	3	4	<i>ne</i>
------------	---	---	---	---	-----------

Debetní a kreditní karta

<i>ano</i>	1	2	3	4	<i>ne</i>
------------	---	---	---	---	-----------

Schodek rozpočtu

<i>ano</i>	1	2	3	4	<i>ne</i>
------------	---	---	---	---	-----------

Dluhopisy

<i>ano</i>	1	2	3	4	<i>ne</i>
------------	---	---	---	---	-----------

16. Upřímně posuďte své vlastnosti a obvyklé chování (vyberte nejtypičtějších 5):

- Umím čekat
- Důsledný a rozvážný
- Netrpělivý
- Mám sklon riskovat
- Neustále tíhnu k novému
- Rychle zchladnu, když mě něco přestane zajímat
- Mám obvykle dobrou náladu
- Při neúspěších cítím skleslost a rozpaky

- Těžko se přizpůsobuji nové situaci
- Jsem náchylný k podezřívavosti a k přehnaným obavám

17. Upřímně posuďte své vlastnosti a obvyklé chování (vyberte nejtýpčtějšých 5):

- Opatrný a obezřelý
- Zdrženlivý a trpělivý
- Neústupný
- Nesnáším nedostatky
- Lehce prožívám neúspěchy a nepříjemnosti
- Občas se rozhoduji ukvapeně
- Dokážu se ovládnout i v neočekávané, složité situaci
- Snažím se často vyvolat soucit a pomoc ostatních
- V nové situaci ztrácím hlavu
- Mám vysoké nároky na sebe a na lidi kolem

18. Na co považujete za rozumné si půjčit? (lze vybrat jednu nebo více odpovědí)

- Dárky na Vánoce
- Dovolená k moři
- Na starý úvěr
- Mobil
- Dům/byt
- Televize
- Ani jedno
- Jiné: _____

19. Pokud si potřebujete nakoupit potraviny, sledujete letáky ostatních obchodních řetězců, než u toho, který máte u sebe v okolí nejbližší?

- Ano
- Ne

20. Pokud byste byli v situaci, že Vám končí spoření založené Vašimi rodiči, a nyní si máte zvolit, zda jej vyberete nebo jej prodloužíte, za předpokladu dalšího zúročení, jak se rozhodnete?

- Ihned bez přemýšlení ukončím spoření a peníze budu mít k dispozici
- Zváším životní situaci (přítelkyně, bydlení, odkaz na blízkou budoucnost) a přikloním se k ukončení spoření

- Spoření prodloužím se záměrem zúročení sumy peněz

21. Za co utratíš největší část svého příjmu? (kapesné, dary, výdělky)

- Za jídlo
- Za drogerii
- Za koníčky
- Za nápoje, sladkosti a pochutiny
- Za tablet, mobil, za jinou elektroniku a příslušenství
- Šetřím si
- Jiné (uveď) _____

22. Myslíte si, že máte dostatek volného času? Se kterým tvrzením v oblasti volného času se nejvíce ztotožňujete?

- Více financí mi umožňuje zajímavější utváření volného času
- Mezi trávením volného času s mými osobními financemi nevidím souvislost
- Kvůli studiu a práci (brigády aj.) mi nezbývá moc volného času
- Díky přivýdělkům mám více volného času

23. Myslíte si, že byste svůj volný čas trávili více podle Vašich představ, kdybyste měli více finančních prostředků?

- Ano
- Ne
- Nevím

24. Zkus zařadit, jak moc jsou pro tebe důležité tyto hodnoty v životě:

zdraví

<i>nejméně</i>	1	2	3	4	5	<i>nejvíce</i>
----------------	---	---	---	---	---	----------------

dobrá práce

<i>nejméně</i>	1	2	3	4	5	<i>nejvíce</i>
----------------	---	---	---	---	---	----------------

kvalitní bydlení

<i>nejméně</i>	1	2	3	4	5	<i>nejvíce</i>
----------------	---	---	---	---	---	----------------

dobré vztahy

<i>nejméně</i>	1	2	3	4	5	<i>nejvíce</i>
----------------	---	---	---	---	---	----------------

fungující rodina

<i>nejméně</i>	1	2	3	4	5	<i>nejvíce</i>
----------------	---	---	---	---	---	----------------

vysoké výdělky

<i>nejméně</i>	1	2	3	4	5	<i>nejvíce</i>
----------------	---	---	---	---	---	----------------

mnoho přátel

<i>nejméně</i>	1	2	3	4	5	<i>nejvíce</i>
----------------	---	---	---	---	---	----------------

možnosti seberealizace

<i>nejméně</i>	1	2	3	4	5	<i>nejvíce</i>
----------------	---	---	---	---	---	----------------